

Hur ser yrkeslärare på rollen som bedömare?

Hur reform uppfattas och påverkar uppfattningar om
bedömning av kunnande.

Chatarina Doktor
Avhandling i pro gradu pedagogik
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier
Allmän Pedagogik
Åbo Akademi
Vasa 2018

Handledare: Peter Ehrström

Abstrakt

Författare Doktar, Chatarina	Årtal 2018
Arbetes titel Hur ser yrkeslärare på rollen som bedömare? Hur reform uppfattas och påverkar uppfattningar om bedömning av kunnande.	
Opublicerad avhandling i pedagogik för pedagogie magistertexamen. Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	Sidantal (tot.) 84
Referat <p>Under 2014 – 2018 genomgår yrkesutbildningen i Finland en omfattande reform. En större del av ansvaret för yrkesutbildningarnas inläring i arbete sätts på arbetslivet och detta oroar utbildningsanordnare, arbetsgivare och övriga samhället. Forskning visar att lärares inställning till reformer är av stor vikt för dess resultat och att lärare uppfattar att de inte kan påverka reformer i deras arbete.</p> <p>Syftet med avhandlingen är att undersöka hur yrkeslärare uppfattar att reformer förändrar bedömning och hur reformer påverkar yrkeslärares uppfattningar av bedömning. Avhandlingen ska försöka besvara följande forskningsfrågor: <i>Uppfattar yrkesläraren att bedömning förändras genom reformer?</i> och <i>Hur påverkar reformer yrkeslärares uppfattningar?</i></p> <p>Datainsamlingen skedde 11 månader innan den nya lagstiftningen för yrkesutbildningen skulle träda i kraft och åtta yrkeslärare vid två utbildningsanordnare i Svenskfinland intervjuades i halvstrukturerade intervjuer. Undersökningen är av en orienterande karaktär och har en fenomenografisk ansats med en kvalitativ analys på resultatet. Materialet analyserades, kategoriserades och resulterade i olika beskrivningskategorier som utgör undersökningens resultat.</p> <p>Resultaten visar att yrkeslärarna uppfattar att förändringar i resurser, undervisningstimmar och ansvar förändras som ett resultat av yrkesreformen 2014 – 2018. Yrkeslärarna är utav fem uppfattningar gällande hur reformer påverkar bedömning: osäker, påverkar inte, passiv, positiv och negativ. Dessutom anser yrkeslärarna att arbetslivets ansvar påverkas och blir större vilket de är väldigt oroliga över. Främst tid och resurser vid arbetsplatser är det som oroar yrkeslärarna. De anser också att den allt mer flexibla utbildningen är bra för den studerande men det krävs att yrkesläraren har en bra arbetsrutin och de uppfattar att de själva samt lärarkollegorna påverkas känslomässigt, t.ex. genom att de känner att de saknar inflytande.</p> <p>Sammanfattningsvis kan man konstatera att yrkeslärare är uppgivna på hur ofta utbildningen som de arbetar med förändras. De oroar sig för om yrkeslärarprofessionen kommer att behövas i framtida Finland då yrkesutbildningen från och med 2018 ska vara ännu mer arbetslivsorienterad. De oroar sig också över hur en studerandes kunnande prövas och bedöms och om det är tillräckligt för att kunna ge en verklighetsbaserad bild av en individs kunnande. Dessutom lyder en generell uppfattning om att personal i arbetslivet inte är de som ska ansvar för yrkesutbildning.</p>	
Sökord/index ord enl. Tesaurus Yrkesutbildning, bedömning, kunnande, reformförändring, fenomenografi Ammattikoulutus, arviointi, osaaminen, uudistukset, fenomenografia	

Innehåll

Abstrakt

Tabellförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och forskningsfrågor	3
1.3 Tidigare forskning	3
1.4 Avhandlingens disposition	4
2 Teori	5
2.1 Bedömning	5
2.1.1 Bedömning av kunnande	10
2.2 Reformering av utbildning	12
2.2.1 Förändring av bedömning ur ett policyperspektiv.....	15
2.2.2 Lärarrollen i förändring	15
Sammanfattning.....	20
3 Metod.....	23
3.1 Forskningsansats.....	23
3.2 Kvalitativ analys	26
3.3 Datainsamlingsmetod	27
3.4 Val av respondenter och undersökningens genomförande	29
3.5 Reliabilitet och validitet	32
3.6 Etiska ställningstaganden	33
4 Resultat	34
4.1 Yrkeslärares uppfattningar av hur reformer förändrar bedömning	34
4.2 Reformers påverkan på yrkeslärares uppfattningar	46
5 Diskussion	54
5.1 Resultatdiskussion	54

5.2 Metoddiskussion.....	65
5.3 Förslag på fortsatt forskning.....	67
Litteraturförteckning.....	69
Bilagor	

Tabeller:

Tabell 1: Beskrivning av deltagarna.....	30
Tabell 2: Beskrivningskategorier och uppfattningar av förändring i bedömning	34
Tabell 3: Beskrivningskategorier och uppfattningar för hur och vad reformen påverkar	46

1 Inledning

Denna avhandling undersöker hur reformer i yrkesutbildningen i Finland påverkar yrkeslärares uppfattningar av bedömning. I detta inledande kapitel ges en översikt av den grundläggande yrkesutbildningen i Finland och bakgrunden till val av ämnet beskrivs. Avhandlingens syfte och forskningsfrågor framförs och slutligen beskrivs avhandlingens disposition.

1.1 Bakgrund

Fram till december 2017 bestod yrkesutbildningen i Finland av grundläggande yrkesutbildning, förberedande utbildning samt yrkesinriktad tilläggsutbildning och fortbildning. I denna avhandling undersöks den del av utbildningen som tidigare kallats grundläggande yrkesutbildning där största delen individer som avlägger en examen är unga tonåringar. Unga på väg in i arbetslivet samt vuxna i arbetslivet kan genomgå yrkesutbildning. Syftet med yrkesutbildningen är att höja befolkningens yrkeskunnande, utveckla arbetslivet och svara mot arbetslivets krav på kunnande, främja sysselsättning och företagande samt stödja livslångt lärande. (Utbildningsstyrelsen, 2016.) Inom yrkesutbildningen utvecklas och formas den studerandes professionalism, yrkesidentitet och yrkeskunnande. Yrkesläraren måste hålla sig uppdaterad inom sitt område så att hen kan undervisa framtidens arbetstagare enligt arbetsmarknadens behov.

Jag blev intresserad av att skriva en avhandling om yrkeslärares uppfattningar i ämnet då jag under 2013 – 2014 avlade kurser i vuxenpedagogik vid Åbo Akademi i Vasa. Där deltog individer som jobbade inom yrkesutbildningen och de förde på tal yrkesreformen 2014 – 2018. Deras olika åsikter och sättet som de målade upp utvecklingen av yrkesutbildningen fascinerade mig.

De strategiska mål som regeringen Sipilä 2015 format har fått motstå en del kritik. Målen konkretiseras i 26 spetsprojekt av vilka ett är att yrkesutbildningen på andra stadiet reformeras. (Statsrådets kansli, 2015.) Den kritik som utbildningsreformen har fått handlar bland annat om den press som sätts på företagen i och med att en större del av utbildningen

ska ske i och på företagens bekostnad (Nordmyr, 2016). Den stora andelen sparåtgärder som drabbar yrkesutbildningen (13 % av budgeten beskärs under 2018) har oroat utbildningsanordnare och Kommunförbundet (Jägerhorn, 2016). Syftet med reformen är att yrkesutbildningen utvecklas till en kompetensbaserad och kundinriktad helhet och att den effektiviseras. För att uppnå detta utökar man inläring på arbetsplatsen och individuella studieinriktningar. Den studerandes kunskande bedöms individuellt och med kompetenspoäng.

Denna avhandling studerar hur yrkeslärare uppfattar att bedömning förändras och om deras uppfattningar påverkas av reform. Fokus ligger på bedömning av kunskande. I den grundläggande yrkesutbildningen har förändringar gjorts så att grundexaminas och examensdelarnas omfattning inte längre beskrivs i studieveckor och tid som grund för omfattningen. Från och med 2015 beskrivs grundexamina och examensdelarnas omfattning med kompetenspoäng som baserar sig på kunskande¹. Kunskandet står nu i centrum. (Utbildningsstyrelsen, 2016.) Man har som vision år 2025 att finländarnas kompetens- och utbildningsnivå har stigit, vilket stöder förnyelsen av det finländska samhället och jämlika möjligheter. Finland är ett ledande land inom utbildning, kompetens och modernt lärande. (Statsrådet, 2015.)

Efter att ha diskuterat med personer som arbetar med undervisning och forskning i yrkesutbildning blev jag att begrunda reformer, top-down styrning i utbildning och lärares ställning i utvecklingen av utbildningssystem. De främsta frågorna som jag ville få besvarat var: Hur kommer det sig att lärare och främst yrkeslärare inte tycks höras när utbildningar utvecklas? och Vad tycker lärare egentligen om reformer? Dessa har på så vis varit grunden till denna avhandling. Jag leds till att ha vissa antaganden om vad denna undersökning kommer att resultera i. Jag antar att yrkeslärare uppfattar att olika förändringar i deras arbete eller organisation i sin tur förändrar bedömning. Dessutom antar jag att yrkeslärare uppfattar förändringar som påverkar deras arbete med bedömning olika, beroende på deras arbetserfarenhet, inställning till förändring och deras värderingar. Genom att skriva en avhandling kring något som jag har vissa antaganden om prövas dessa och jag är tvungen att fråsa dem under flera stadier i undersökningen.

---

¹ Kunskande: Samling kunskaper som kan omsättas i faktiskt handlande. (Nationalencyklopedin, u.å.)

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att studera yrkeslärares uppfattningar av bedömning och hur utbildningsreformer inom den grundläggande yrkesutbildningen tycks påverka yrkeslärares uppfattningar. Området avgränsas till bedömning av kunnande eftersom denna bedömning möjligtvis påverkas av yrkesreformen 2014 – 2018 genom att en större del av utbildningen ska ske i arbetslivet. Följande forskningsfrågor har jag för avsikt att besvara i denna avhandling:

- Hur uppfattar yrkeslärare att bedömning förändras genom reformer?
- Hur påverkar reformer yrkeslärares uppfattningar av förändringar?

1.3 Tidigare forskning

Under de senaste årtionden har forskning på området yrkesutbildning i första hand handlat om inläring i arbete, yrkesprovets tillförlitlighet i utvärderingsprocesser och hur yrkeslärare uppfattar sin lärarroll (Jakku-Sihvonen, 2013; Poikela, 2013; Vähäsantanen & Eteläpelto, 2009; Vähäsantanen, 2013; Rökköläinen, 2011; Ketelaar, den Brok, Beijgaard, & Boshuizen, 2012). Endast ett fåtal internationella och nationella studier har gjorts på hur lärare i den grundläggande utbildningen och andra stadiets utbildning uppfattar bedömning eller reformer (Brown, Lake, & Matters, 2011; Remesal, 2010). Med det sagt bör de internationella undersökningarna som refereras till tolkas med en viss försiktighet. De australiensiska, holländska och spanska utbildningssystemen är inte jämförbara med det finländska utbildningssystemet. Men jag vill med de refererade undersökningarna belysa de studier som gjorts på lärares uppfattningar av bedömning, hur lärare uppfattar lärarrollen och lärares attityder till reform.

Den tidigare forskning som refereras till i avhandlingen beskrivs i kapitel 2. De sökord som främst har använts när artiklar och tidigare forskning har sökts är yrkesutbildning, bedömning, lärares uppfattningar och utbildningsreform.

1.4 Avhandlingens disposition

Avhandlingen består av fem kapitel. I det inledande kapitlet har avhandlingens bakgrund och relevans behandlats samt syftet och forskningsfrågorna har lyfts fram. Kapitel två beskriver teori.

Första delen av teorikapitlet baserar sig på den förnyade lagen om yrkesutbildning (531/2017) som trädde i kraft den 1 januari 2018. Först görs en allmän beskrivning av bedömning och olika former för bedömning. Forskning om lärares uppfattningar om bedömning tas upp och slutligen beskrivs bedömning av kunnande, kriteriebaserad bedömning och personlig tillämpning enligt finländsk lagstiftning, styrdokument och rapporter.

Den andra delen av teorikapitlet behandlar utbildningsreform, förändring av bedömning ur ett policyperspektiv, lärarrollen i förändring och lärares attityd till reformer. Slutligen sammanfattas kapitlet. Kapitel tre är metodkapitel och här klargörs val av metod, forskningsansats, reliabilitet och validitet samt etiska ställningstaganden. I kapitel fyra redovisas de resultat som intervjuerna lett till. I kapitel fem diskuteras avhandlingens resultat och metod samt förslag på fortsatt forskning ges.

2 Teori

Härefter följer den teoretiska delen av avhandlingen. Först görs en allmän beskrivning av bedömning, sedan beskrivs formativ och summativ bedömning utgående från litteraturen. Därefter presenteras bedömning av kunnande, kriteriebaserad bedömning och personlig tillämpning som beskrivet i lagen för yrkesutbildning i Finland. Forskningsområdet för denna avhandling är reformeringen av yrkesutbildningen i Finland 2014 – 2018. I kapitel 2.2 redogör jag för reformer i yrkesutbildning enligt internationell forskning och beskriver hur förändringar i utbildningen i Finland kan ses från olika perspektiv enligt Sahlberg (2012). Eftersom lite forskning har gjorts på yrkeslärares uppfattningar eller attityder till reformer har även forskning gjord på grundläggande utbildning använts som referenser i denna avhandling. Slutligen sammanfattas kapitlets centrala punkter.

2.1 Bedömning

I grund och botten är bedömning att producera information, men inte vilken information som helst utan användbar information. Användbar information har ett nyttjandevärde och man måste fråga sig för vem detta värde är nyttigt. Hur kan information om bedömning vara användbart för de studerande och lärare som dess utvecklare och beslutsfattare? (Poikela, 2013. Fritt översatt av skribenten.)

I Nationalencyklopedins svenska ordbok (2016) definieras begreppet ”bedömning” som ett värderande utlåtande över något, vanligen grundat på sakliga överväganden. Räkköläinen (2011, s. 19) använder begreppet bedömning för att dels beskriva bedömningen av den studerandes kunnande och dels beskriva yrkesskolans administrativa styrning och yrkesskolans utvärderingsverksamhet. Allmänt sett är bedömning ett väl diskuterat ämne i samhället och forskning. Man fokuserar på process och resultat, hur arbetsbördan är i skolorna för de studerande och för lärarna och vilka resultat man når i nationella och internationella standardiserade tester och så vidare. En underliggande fråga i diskussionen kring bedömning är vad bedömning syftar till, var och hur data eller resultat från bedömning används och hur relationen mellan bedömning, läroplan och pedagogik är. (Gardner, 2012b.)

Inläringen och kunnandet hos den studerande ska bedömas mångsidigt och tillräckligt ofta under yrkesutbildningen. Bedömningen möjliggör att läraren kan handleda och uppmuntra den studerande i riktning mot kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet så att hen gör framsteg. I handledning och bedömning ingår förutom lärare och den studerande också arbetsplatshandledare. Bedömningen är ett samarbete mellan dessa parter och innebär kontinuerlig interaktion mellan dessa där man lyssnar på andras åsikter och diskuterar dem. I denna process litar man på att alla strävar efter att främja den studerandes lärande. I handledning och bedömning beaktas den studerandes individuella behov bland annat när det gäller inlärningsmålen samt inläringen och inlärningsmetoderna. (Utbildningsstyrelsen, 2015.)

Det faktum att betyget som bedömningen resulterar i har konsekvenser för den studerandes framtid, gör det betydelsefullt att det betygs- och bedömningssystem som används möjliggör en rättvis och likvärdig betygssättning (Eklöf, 2009, s. 65). Bedömning i utbildningen syftar till att uppnå flera olika mål. Den ska motivera den studerande till att lära sig men samtidigt kan den inverka negativt på den studerandes motivation om hen tycker att bedömningen som hen får inte är rättvis. Som nämns ovan är betyget viktigt för den studerandes framtid eftersom det används som urvalsinstrument för framtida studier. Dessutom visar betyget på individens teoretiska och praktiska kunnande för arbetsmarknadssyfte. Betyg kan även användas som kvalitetsindikator på lärares eller skolors prestationer. (Hult & Olofsson, 2009, s. 17 – 19; Eklöf, 2009, s. 65.)

Gardner (2012b) betonar hur viktig bedömning är och att den inte ska tas för givet i en läroplans kontext. Den måste erkännas som en väsentlig del av lärandeprocessen. Oklarheter finns kring bedömning, dess syfte och genomförande i den kontext som bildas tillsammans med läroplan. Därför är Gardner inte heller förvånad över att detta område präglas av en mängd olika uppfattningar och missuppfattningar. Black och William (2012) poängterar att bedömning fungerar som en stödjande funktion i lärande. Målet är alltså inte bedömning av lärandet utan bedömning för lärande. Ett rikstäckande projekt om bedömning gjordes i Storbritannien med representanter som till exempel: lärare, rektorer, föreståndare, akademiker, skolinspektörer, utbildningskonsulter, studerande samt regionala och nationella representanter för myndigheter. Projektet resulterade delvis i att man fick en lista på hur dessa

representanter uppfattar det grundläggande syftet med bedömning. Denna lista bestod bland annat av följande uppfattningar:

- Bedömning är en klassrumsprocess.
- Bedömning är ett medel för att evaluera skolornas prestationer.
- Bedömning är en process som beviljar kvalifikationer.
- Bedömning är ett medel för att främja lärande.

Dessa exempel på uppfattningar av syftet med bedömning ledde slutligen till diskussioner kring vad kärnan i bedömning är och att gruppen fick en delad förståelse för de värdefulla nyckeldelarna som borde ingå i olika bedömningar. (Gardner, 2012b, s. 104 – 105.) Bedömning kräver ansvarstagande hos utbildningsanordnaren vilket kan rädda utbildningslinjer.

Bedömning av en studerande ger läraren en bättre förståelse av den studerandes kognitiva, psykomotoriska och emotionella utveckling. (Docheff & Konukman, s. 12, 2010.) Bedömning tycks vara svaret på sökandet efter bra läranderesultat, men globalt sett finns det kontroverser kring vilket sätt som är det bästa sättet att använda bedömning som ett verktyg för att uppnå högre läranderesultat. I Finland använder man sig av en utvecklande utvärdering över alla utbildningsnivåer. Standardiserade tester används inte utan stickprov från olika utbildningar tas för att utvärdera och utveckla dem. Målet med denna sorts utvärdering av lärande är att stödja lokala eller kommunala utbildningsadministrationer eller utbildningsanordnare och göra skolorna till målorienterade och öppna enheter. (Nieminen & Isopahkala-Bouret, 2015.) Asp-Onsjö (2011) ser det ökade kravet på dokumentation i relation till betyg och bedömning som ett uttryck för en kunskapssyn som framhäver det mätbara på bekostnad av en mer komplex kunskapssyn. Den grundläggande yrkesutbildningens bedömningssystem är kriteriebaserat och arbetslivsorienterat och omfattar alla studerande (Jakku-Sihvonen, 2013). Bedömningssystemet som används i yrkesutbildningen kräver att den studerandes utförande dokumenteras noga.

Olika former av bedömning

Lundahl (2011) menar att kunskapsbedömningar möjligtvis är de kraftfullaste pedagogiska verktygen i skolan som disciplinerar individen och formar lärandet. Bedömning och

utvärdering delas inom forskning in i två typer: formativ och summativ, som kort beskrivs i följande avsnitt. Summativa bedömningar sammanfattar elevens kunskapsnivå i förhållande till kriterier, statistiska värden eller normer. Formativa bedömningar syftar till att utveckla elevens kunskaper men även lärarens undervisning under själva utbildningsprocessen. Det som bedömningen används till styr om den är formativ eller summativ. (Lundahl, 2011, s. 11.)

Begreppen formativ och summativ bedömning har använts länge inom utbildning. Även om de är gamla begrepp används de ännu i forskning och utbildning. Men formativ bedömning har börjat ersättas med begreppet bedömning för lärande. (Gardner, 2012a.) Roskos och Neuman (2012) beskriver i sin tur formativ bedömning som då läraren i vardagen kontrollerar de studerandes förståelse och kompetens för att urskilja behoven av lärande och för att anpassa undervisningen. Vidare förklarar de att den formativa bedömningsprocessen är då man bedömer kvaliteten i den studerandes respons på undervisningen, det vill säga: den studerandes arbete och använder sedan denna bedömning direkt i undervisningen för att stödja, handleda och förbättra den studerandes förståelse och färdigheter.

Likt Gardner (2012a) skiljer också Roskos och Neuman (2012) på formativ och summativ bedömning och förklarar begreppen på följande sätt: formativ bedömning innebär att man ständigt i undervisningen bildar sig en uppfattning om den studerande och bedömer enligt den. Summativ bedömning fokuserar på att göra en bedömning en tid efter undervisningen. (Roskos & Neuman, 2012.) Formativ bedömning är en viktig del i lärarens arbete i klassrummet och om man fokuserar på att förbättra dess användning främjar man den studerandes prestation. Likväl togs inte vikten av formativ bedömning upp i litteratur under slutet av 1900-talet även om vissa regeringar hade angivit den som en central del i propositioner. Även om det inom forskningen i formativ bedömning samlades en hel del bevis som kunde stödja kravet av dess vikt. (Black & Wiliam, 2012.)

Lärares uppfattning av bedömning

Remesal (2010) intervjuade 50 matematiklärare inom den grundläggande utbildningen i Spanien. Syftet med studien var att undersöka lärares uppfattning av hur bedömning fungerar i den grundläggande undervisningen efter en reform som omstrukturerade utbildningssystemet och som påverkade bedömningen. Studien var ett första steg mot att försöka förändra lärarnas praxis mot formativ bedömning. Det framgår i artikeln att tidigare forskning gjord på området har haft som mål att studera lärares praktiska bedömningsgrund och mera specifikt betygsättningssystemen. Tidigare forskning har inte gjorts på de värderingar eller övertygelser som ligger till grund för lärares bedömningsarbete.

Det bör konstateras att denna undersökning har gjorts i ett annat land med en annan typ av utbildningssystem och att det är lärare i den grundläggande utbildningen som har undersökts. Undersökningens essence är kanske inte applicerbar i sin helhet på det finländska utbildningssystemet eftersom den spanska och finska utbildningen ser olika ut. Undersökningen belyser dock hur lärare kan uppfatta bedömning. Jag har valt att använda denna källa i avhandlingen för att liknande nordiska eller finska undersökningar inte har uppdagats under litteratursökningen.

Undersökningen fokuserade på fyra olika typer av aspekter av uppfattningar om bedömningens effekt: på undervisning, på inläring, på hur elevers inläring legitimeras och på lärares ansvar. Studien gick ut på att undersöka dessa lärares uppfattningar av bedömning och två omgångar av intervjuer gjordes på samma grupp lärare. I första fasen intervjuades lärarna med halvstrukturerade, tolkande intervjuer. I den andra fasen skulle de ge exempel på typiska bedömningsmaterial som de använder i klassrummet. Materialet användes sedan som bas för en på engelska kallad *critical-event-recall interview*. Genom en första dataanalys grupperades lärarnas svar i deskriptiva kategorier som bestod av generella ämnen. Uppfattningar av bedömning med hänsyn till undervisande och inläring fanns på ena sidan av en linje och på andra sidan fanns ansvar och betygsättning. Gradvis framstod fler och mer detaljerade kategorier. Resultaten visade att lärarna uppfattar bedömning i skolverksamheten som komplex. Remesal påpekar att den mångfald av forskning som tidigare gjorts på lärares uppfattningar av bedömning inte framlade liknande resultat som denna studie. Två skilda aspekter i lärares uppfattningar kunde utrönas och dessa var sättet som bedömning påverkar

undervisning och sättet som bedömning påverkar lärande. Man fann även att dessa två aspekter kunde, men behövde inte vara förenliga med varandra.

Den andra fasen av intervjuer med lärarna krävde en omformulering av den inledande uppfattningsmodellen där uppfattningarna var uppdelade i: 1) lärare uppfattar att bedömning är relaterat till uppföljningen av både undervisningen och lärandeprocesserna och 2) hur lärare uppfattar legitimeringen av lärande och lärarens ansvar. Den utvecklade modellen visade att uppfattningar av bedömning är mycket mer komplexa än vad man i den första modellen hade trott. Enligt denna undersökning uppfattar lärare att bedömning påverkar undervisning och är separat från hur bedömning influerar lärande. Likt detta skiljdes också lärares uppfattningar mellan sådana som befattar sig med ansvar och sådana som beaktar legitimiteten i elevens prestation. Lärarnas uppfattningar om bedömningsfunktionerna kan relateras till utbildningssystemets struktur som tenderar att vara mera pedagogiska uppfattningar, eller mera legitimerande uppfattningar när det gäller externa krav på bedömning. Lärares uppfattningar av bedömningsfunktionerna kan bestå av olika och ibland även starkt skilda övertygelser om rollen som bedömning har i undervisning och i lärande. (Remesal, 2010.)

2.1.1 Bedömning av kunnande

Från och med 1 januari 2018 trädde den nya lagen om yrkesutbildning i kraft. I den står det att bedömning av kunnande ger information om det kunnande som den studerande har och säkerställer att kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet i examens- eller utbildningsgrunderna nås och utvecklar förutsättningar för egenbedömning. Kunnandet hos en studerande bedöms separat för varje examens- eller utbildningsdel och separat för varje delområde i frågan om gemensamma examensdelar. (Lag om yrkesutbildning, 531/2017.)

Studerande ska ges möjlighet till att själva få bedöma sina prestationer, men egenbedömningen påverkar inte lärarens bedömning av kunnandet eller vitsordet som ges för kunnandet. Dessutom bestämmer lagen att de lärare som svarar för undervisningen bedömer handledningen och stödet till den studerande och hur den studerandes kunnande har utvecklats samt ger respons på detta. (§ 53, § 51, 531/2017.) I paragrafen om påvisande av kunnandet står det att yrkesskicklighet och kunnande visas genom att praktiska arbetsuppgifter utförs i genuina arbetssituationer och arbetsprocesser. Påvisande av kunnande görs i yrkesprov. I

yrkesprovet visar den studerande hur bra han eller hon har förvärvat den yrkesskicklighet eller det kunnande som anges i examensgrunderna. (§ 52, 531/2017.)

Kriteriebaserad bedömning

I det föregående kapitlet förklarades hur bedömning av kunnande sker enligt finländsk lagstiftning. I Finland jämförs den studerandes kunnande med kriterier i läroplan eller examensgrunder. Den studerande jämförs inte med andra studerande. En sådan bedömning kallas för kriteriebaserad bedömning. Härmed följer en kort presentation av kriteriebaserad bedömning.

Med kriteriebaserad bedömning jämförs inte en studerandes kunnande med andra studerandes kunnande. Kunnandet bedöms alltid i relation till kraven på yrkesskicklighet och bedömningskriterierna i examensgrunderna. Kraven på yrkesskicklighet i de yrkesinriktade examensdelarna och målen för kunnandet i de gemensamma examensdelarnas delområden anger vad den studerande ska kunna. Bedömningskriterierna anger på vilken nivå kunnandet ska vara. (Utbildningsstyrelsen, 2015:6.) Detta bedömningssystem kan liknas vid det målrelaterade betygssystem som man har i Sverige. Det målrelaterade systemet innebär att den studerandes kunskap ställs i relation till de kunskapsmål och betygskriterier som anges i läroplaner och kursplaner, vilket bestämmer den studerandes betyg. (Eklöf, 2009, s. 66.)

I Sadlers artikel (2005) *Interpretations of criteria-based assessment and grading in higher education* listas två ideal för kriteriebaserad bedömning som överensstämmer med de ideal som nämns här ovan i texten. De studerande förtjänar att bedömas på basen av vilken kvalitet deras arbete har och inte i jämförelse med andra studerandes arbete eller utan hänsyn till varje studerandes tidigare nivå av utförande. Dessutom ska de studerande i början av varje kurs få veta vilka bedömningskriterier som gäller på kvaliteten av deras arbete. Artikeln baseras på en genomgång av de vanligaste bedömningsbestämmelserna som ger sig ut för att vara kriteriebaserade. (Sadler, 2005.)

Smith (1973, s. 4 – 5) framför två syften med kriteriebaserad bedömning. För det första ger bedömningen specifik information om individens prestationsnivåer med hänsyn till

undervisnings- eller utbildningsmålen. För det andra tillhandahåller bedömningen information som är nödvändig i evalueringen av hur effektiva instruktionerna är i undervisningen. Med kriteriebaserad bedömning fastställer man hur nära den studerande är att uppnå en specifik prestationsstandard. Med optimala poäng visar den studerande att hen klarat av de förmågor som definierats och med låga poäng syns att den studerande inte klarat av dessa förmågor. (Smith, 1973.)

Personlig tillämpning

I lagen om yrkesutbildning finns bestämmelser om personlig tillämpning. Det ska för varje studerande utarbetas en personlig utvecklingsplan för kunnande där individuella uppgifter om identifiering, erkännande, förvärvande, utveckling och påvisande av kunnandet och handlednings- och stödåtgärder förs in. I utarbetandet deltar en lärare och en studiehandledare. Arbetsgivaren deltar också i utarbetandet och uppdateringen av den personliga utvecklingsplanen för kunnandet. Utbildningsanordnaren ska planera de handlednings- och stödåtgärder som den studerande behöver, följa hur den studerandes kunnande utvecklas och vid behov planera för avvikelser från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet. (§ 44, § 45, § 48, 531/2017.)

2.2 Reformering av utbildning

En av de teoretiska utgångspunkterna för avhandlingen är komplexiteten av yrkeslärares uppfattningar om reformer och hur reformer påverkar lärares arbete. Vähäsantanen och Eteläpelto (2009) har bland annat forskat i hur yrkeslärare förhandlar om sin professionella identitet under en läroplansreform. I Nederländerna har det forskats på vad yrkeslärare uppfattar är den coachande rollen samt vilka uppgifter och mål som hör till den coachande rollen (Ketelaar et. al, 2012). En finsk doktorsavhandling har gjorts på finska yrkeslärares professionella inverkan på utbildningsförändring (Vähäsantanen, 2013). I Spanien har man undersökt hur lärare uppfattar bedömning och dess betydelse när utbildningen genomgår en stor extern pådriven reform (Remesal, 2010).

Utbildningsstyrelsen definierar den grundläggande yrkesutbildningens form och mål som följande:

Utbildning som leder till yrkesinriktad grundexamen anordnas av yrkesläroanstalter, specialläroanstalter och folkhögskolor. [...] Målet med utbildningen som leder till yrkesinriktad grundexamen är att ge de studerande de kunskaper och färdigheter de behöver för att uppnå yrkesskicklighet och självständigt kunna utöva ett yrke. Målet är också att hjälpa de studerande att utvecklas till goda människor och samhällsmedlemmar, stödja livslångt lärande och ge de studerande kunskaper och färdigheter som de behöver i fortsatta studier och hobbyer samt för sin personlighetsutveckling. (Utbildningsstyrelsen, 2016.)

McGrath (2012) diskuterar yrkesutbildningens pånyttfödelse med den internationella diskussion som förts både i politiken och i forskningen sedan 2010-talet. Han beskriver en sorts verktygslåda för yrkesutbildningsstrategier som baserar sig på en önskan om en *best practice* som har cirkulerat mellan olika nationer. McGrath beskriver några verktyg i denna låda: systematiska styrningsreformer, kvalifikationsramar, nya finansieringsmekanismer och styrd autonomi för offentliga leverantörer.

Han menar att problemet med denna verktygslåda är att när den färdats mellan nationer har den ryckts lös från den nationella kontext lådan skapats i (McGrath, 2012). Även om en nation kan utveckla optimala utbildningsstrategier behöver dessa inte nödvändigtvis fungera om de inte är grundad i en realistisk känsla för hur policy kan operationaliseras i den särskilda nationella kontexten (McGrath & Lugg, 2012). Ytterligare hävdar McGrath (2014) att det ännu inte finns någon användbar modell för utveckling av yrkesutbildning och att utbildningen ännu ses som en avstjälpningsplats för de som är pedagogiskt otillräckliga.

De stora reformer som gjorts inom utbildning världen över sedan 1990-talet verkar ha några gemensamma karaktärsdrag. De är uttryckligen utarbetade på ett unikt sätt och innebär finansiella inbesparingar och stora förändringar i förhållande till gamla utbildningssystem. Regeringar har genom olika dokument och presentationer beskrivit många olika utbildningspolitiska interventioner som något som kommer att ha stor inverkan på utbildningen för nuvarande och kommande generationer, är nationellt signifikanta och historiskt innovativa. Sådana beskrivningar kan leda till en livlig debatt och förhoppningar samt oro kring varje policyprogram. Horton och Kraftl menar dock att dessa förhoppningar

och oro kan vara något malplacerade, absurda och omotiverat starka i efterhand. De policydiskurser som författarna redogör för har beskrivit utbildningsreformer som signifikanta för en nations existens. (Horton & Kraftl, 2012.)

Fullan (2001, s. 37) skriver att de eller den som är farthållaren i en förändring måste lära sig skillnaden mellan att tävla i ett förändringsmaraton och att utveckla kapacitet och engagemang för att lösa komplexa problem. Ytterligare skriver han att stora förändringar där svåra beslut tas kan rädda en ödesdiger situation kortsiktigt, men kan påverka moralen och långsiktigt återgå till samma problem som från första början. Auktoritativa ledare måste uppfatta svagheter så väl som styrkor i sitt sätt att närma sig de olika förändringarna.

Tekniskt, sociokulturellt och politiskt perspektiv på förändring

Enligt Sahlberg (2012, s. 334) kan förändringar i utbildningen i Finland ses från tre olika perspektiv: tekniskt, sociokulturellt och politiskt. Tillsammans formar de en ram för att förstå utvecklingen av och den rådande situationen i det finländska utbildningssystemet. Även om alla tre perspektiv behövs för att få en korrekt förståelse av skolreformer är det många reformer som endast fokuserar på en. Detta resulterar ofta i att reformen misslyckas på grund av att man försummar de andra perspektiven som är lika viktiga. Det *tekniska perspektivet* består av de utbildningsaspekter som i en reform identifieras som hög prestation. I Finland är dessa t.ex. samma grundläggande utbildning för alla, läraryrket är respekterat, forskningsbaserad lärarutbildning och autonomi på skolnivå. Det *sociokulturella perspektivet* förklarar delvis utförande eller i vissa fall skicklighet i form av sociala, kulturella och historiska drag i nationen eller dess utbildningssystem. Detta perspektiv inbegriper t.ex. både socioekonomi inom familj och nation, etnisk och religiös enhetlighet samt att litteratur och läsning är traditionellt uppskattat. Det *politiska perspektivet* förklarar hur en liten eller snarare fattig nation, på en relativt kort tid har kunnat skapa en av världens mest tävlingsinriktade och utvecklade moderna ekonomier med många karaktärsdrag av en välfärdsstat. Detta perspektiv består bl.a. av koordineringen av olika sektorer styrning, distribuerat ledarskap och offentliga institutioner. (Sahlberg, 2012, s. 334 – 335.)

Finland har lyckats väldigt bra i internationella skolundersökningar och har erhållit en hög status i resten av världen. Men Sahlberg frågar sig om det utbildningssystem som utvecklats,

dels till följd av ära och berömmelse, kan hålla i längden. Han menar att ambitionen att uppehålla detta högpresterande system kan leda till att utbildningspolitiken och det pedagogiska ledarskapet motiveras av ett begär till att uppehålla den rådande situationen istället för att se vad framtiden kräver av ett reformerat finskt utbildningssystem. (Sahlberg, 2012, s. 343 – 344.)

2.2.1 Förändring av bedömning ur ett policyperspektiv

EU:s ministrar för yrkesinriktad utbildning och kommissionen för utbildning samlades i november 2002 i Köpenhamn för att framställa en deklARATION om främjande av ett närmare europeiskt samarbete i frågan om yrkesutbildning. Köpenhamnsprocessen har som syfte att förbättra resultat, kvalitet och attraktionskraften hos yrkesutbildningen i Europa. Med processen vill EU uppmuntra till användning av de olika yrkesutbildningsmöjligheterna inom ramen för livslångt lärande. Strategier för livslångt lärande och global rörlighet är viktiga för att främja anställbarhet, aktivt medborgarskap, social inklusion och personlig utveckling. (Europeiska unionen, 2002.)

I Köpenhamnsförklaringen prioriterades ömsesidigt tillit, transparens och igenkännande av kompetenser och kvalifikationer för att öka mobiliteten och främja tillgången till livslångt lärande och syftade till att stärka den europeiska dimensionen inom yrkesutbildningen, öka informationen, vägledningen, rådgivningen och öppenheten inom yrkesutbildningen, utveckla verktyg för ömsesidigt erkännande och validering av behörigheter och kvalifikationer samt förbättra kvalitetssäkringen inom yrkesutbildningen. (Europeiska unionen, 2002.)

2.2.2 Lärarrollen i förändring

I förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom utbildningsväsendet (1998/986) står det att man som individ är behörig yrkeslärare då man avlagt en högskoleexamen som är lämplig för tjänsten, har avlagt pedagogiska studier för lärare som omfattar minst 60 studiepoäng eller 35 studieveckor och har minst 3 års praktisk arbetserfarenhet som innehållsmässigt motsvarar det som personen ska undervisa i. I avhandlingen definieras en yrkeslärare som en individ med yrkespedagogisk behörighet som undervisar i den yrkesinriktade utbildningen.

I det postmoderna samhället ges lärare en ny roll med större ansvar och nya uppgifter trots att den gamla rollen inte ger mycket utrymme för den nya. Det är ständigt något nytt som ska införas och detta gör att lärare och skolledare känner sig överbelastade. Läraren måste ta del av teorier som finns om det postmoderna för att begripa de särskilda förhållanden hen möter i dagsläget och vad de kommer att innebära i framtiden. Hur och varför lärare förändras och vad som driver eller inspirerar dem att förändras eller inte är något som Andy Hargreaves har forskat i. (Hargreaves, 1998.)

Samhället har tilldelat läraryrket uppgifter som inte finns i andra yrken. Lärare förväntas bygga upp lärande samhällen, forma kunskapssamhället och utveckla kapacitet för nyskapande, flexibilitet och förändringsvilja. Dessutom väntas de arbeta för att minska och motverka överdriven konsumtion, utanförskap och växande socioekonomiska klyftor. (Hargreaves, 2004.)

Som beskrivs ovan är läraryrket komplext. Carlsson (2009, s. 164 – 166) beskriver mer detaljerat varför detta yrke är så svåröverskådligt ur ett yrkespedagogiskt perspektiv. Yrkesundervisningen påverkas enligt Carlssons yrkespedagogiska modell av utbildningsmiljön och de studerandes förutsättningar. De studerande som antas till yrkesutbildning har olika erfarenheter från grundskolan, förutsättningar och anledningar till att de valt en yrkesinriktad utbildning. Utbildningsprocessen som den studerande genomgår påverkas inte bara av läraren utan också av den fysiska och eller sociala miljön. Den övergripande målsättningen för utbildningen fastställs i läroplan och kursplaner. De kulturella skillnaderna mellan yrkesskolorna har också visat sig påverka hur läraren planerar och utför undervisningen. När en yrkeslärare gör sitt arbete använder hen sin yrkesidentitet som har formats av personliga erfarenheter, tidigare anställningar, värderingar, utbildningsanordnarens värderingar, examensgrunder och lagar. Denna yrkesidentitet påverkas av såväl internationella och nationella förändringar som lokala förändringar. (Carlsson, 2009.)

Yrkeslärares uppfattningar av nya roller

En studie från 2011 undersökte yrkeslärare i Nederländerna och deras uppfattning av den coachande rollen i yrkesutbildning. (Ketelaar et. al, 2012.) Under 2000-talet skiftade man fokus i yrkesutbildningen från kunskapsöverföring till att underlätta den studerandes inläring

i Nederländerna. Således behövde yrkeslärarna anta ytterligare en coachande roll utöver sin roll som ämnesexpert. Ketelaar et. al. skriver att förändringar i utbildning alltid är föremål för individuella tolkningar och meningsskapanden. Utgående från egna uppfattningar och värderingar uppfattar och skapar lärare olika meningar med utbildningsreformer genom att tolka de krav och konsekvenser som förändringarna kan ha på den individuella läraren. Genom att göra yrkesutbildningen mera innovativ och lärarens roll av en mera coachande karaktär betydde det att lärarna behövde fokusera mera på de studerandenas yrkesvägledning och coachande i klassrummet. Studien som gjordes fokuserade på coachningen som skedde i interaktioner med de studerandena i klassrummet där de arbetade med uppgifter eller projekt som var relaterade till kompetensutvecklingen i den valda yrkesbranschen.

Resultaten fann att de 109 deltagande yrkeslärarna hade vissa associationer med den coachande rollen som till exempel att skapa en positiv och säker atmosfär. De hade också vissa mål relaterade till den coachande rollen där 15.2 procent av målen tilldelades kategorin för skapandet av en behaglig inlärnings och arbetsmiljö. Typiska undervisningsaktiviteter som yrkeslärarna uppfattade tillhörde den coachande rollen var att fråga frågor och att utvärdera eller stödja.

Även här bör konstateras att undersökningen som hänvisas till inte undersöker samma sak som denna avhandling. Den coachande rollen är inte en benämning som används i Finland utan benämningen handledare används oftare. Även om litteratur ofta hänvisar till att det holländska yrkesutbildningssystemet skulle vara en föregångare till det finska yrkesutbildningssystemet bör läsaren förstå att de ändå skiljer sig på sådana vis att undersökningen som helhet inte kan appliceras på en finländsk kontext. Den hänvisade undersökningen belyser dock forskningsintresset för denna avhandling, nämligen yrkeslärares uppfattningar om deras arbete.

Lärares attityder till reformer

Lärare är oftast den profession som är mest involverad i utbildningsreformer. Deras sätt att uppfatta, förhålla sig till och engagera sig i reformer är avgörande för hur framgångsrikt reformen implementeras. Vähäsantanen (2013) hänvisar till olika studier som visar på att

varje lärare reagerar olika på reform. En del lärare accepterar och stödjer reformer, medan andra motsätter sig och ifrågasätter reformförsök genom att vara motvilliga. I den undersökning som utfördes i Vähäsantanens doktorsavhandling verkade det som om yrkeslärare inte hade möjligheter att påverka innehållet och förhållanden i deras arbete och reformer. Dock var de inte individer som bara flöt med i strömmen utan de hittade sätt som de kunde utöva professionell inverkan på hur de medverkade i reformen och sin professionella identitet genom att ta olika beslut och sättet de påverkar sitt arbete på. (Vähäsantanen, 2013.)

Skolans mål och läroplan måste omformuleras för att lärare bättre ska kunna undervisa en mycket mer varierande och heterogen grupp av elever än tidigare som i framtiden ska klara av komplexa situationer, ny teknologi och kunna samarbeta med andra för att rama in och lösa nya problem. Under en period på fyra år uppskattas det ha producerats lika mycket information som producerats under hela världshistorien. Utbildningen måste hjälpa studerande lära sig hur man lär sig på ett effektivt sätt, så att de kan hantera kraven på förändring i information, teknologi, arbeten och sociala förhållanden för ett framtida samhälle vars krav och problem inte ännu finns. (Darling-Hammond, 2012.)

Under 2000-talet framhöll ett flertal artiklar och undersökningar den emotionella inverkan som reformer har på lärare. Denna forskning underströk behovet av forskning som fokuserar på de emotionella aspekterna av lärares arbete och initiativen till förändring. (Zembylas, 2010.) Horton och Kraftl (2012) menar att utbildningspolitiska diskurser borde erkänna och värdesätta anspråkslösa vardagliga utrymmen, förändringar och former av deltagande, istället för den formulering och politisering som processen och möjligheten till pedagogisk förändring har fått i många delar av världen genom det som författarna kallar *transformational policy discourse*.

Lärare tvingas ofta att pröva på någon ny metod eller försätts i en ny situation utan någon som helst personligt intresse för den nya strategin. De är sällan bekväma med situationen på grund av bristen på information om hur och varför en ny idé fungerar. Ibland kan implementeringen av nya strategier eller verktyg för lärande falla på grund av att deltagarna inte är helt engagerade eller övertygade om att det nya verktyget verkligen ska fungera. (Hodges & Nelson, 2011.)

I Australien gjordes år 2003 en kvantitativ enkätundersökning om lärares uppfattningar av bedömning och hur politiska reformer påverkar lärares uppfattningar av sitt arbete och sina uppgifter i den grundläggande utbildningen. Brown, Lake och Matters (2011) påpekar att lärares uppfattningar av sitt arbete kan influera arbetet med reformer och deras respons på reformer som förändrar deras arbete. Studien fokuserade på att jämföra skillnaden mellan bedömning i lågstadiet och högstadiet och skillnaden mellan Queensland där studien utfördes och en tidigare undersökning från Nya Zeeland. Resultaten från undersökningen visade på fyra uppfattningar av bedömning som kunde förklara hur lärare uppfattar bedömning. Dessa fyra uppfattningarna var: bedömning som förbättrande, bedömning som irrelevant, bedömning är skolans ansvar och bedömning är den studerandes ansvar. Små men statistiskt signifikanta och viktiga skillnader framkom i resultatet, i användningen av bedömning som gör den studerande ansvarig och användandet av bedömning som förbättrande av undervisningen. Dessa skillnader överensstämmer med tidigare föreställningar om att politiska beslut påverkar uppfattningar hos lärare.

Vähäsantanen och Eteläpelto (2009) studerade 16 yrkeslärare inom ett yrkesinstitut för att undersöka hur yrkeslärare dryftar sin professionella identitet i kontexten som en stor extern läroplansreform skapar. Kontexten i vilken undersökningen utfördes var en reform med syfte att öka inläring i arbete från den nationella miniminivån. Den reformen ändrade arbetet för yrkesläraren genom att sänka mängden traditionell närundervisning som görs i skolan av yrkesläraren och öka mängden vägledning, utvärdering och andra uppgifter relaterade till inläring i arbete. Konsekvenserna av denna reform är att yrkeslärarna har fått fler uppgifter relaterade till att organisera, vägleda och utvärdera de studerandes inläring i arbete och att vägleda och utbilda arbetsplatshandledare för att de skulle kunna stöda den studerandes lärande.

Genom analysen av narrativ som de intervjuade yrkeslärarna berättade fann undersökningen tre olika inriktningar utgående från yrkeslärarens individuella perspektiv: a) resistent inriktning, b) inkonsekvent inriktning och c) accepterande inriktning. Den delade synen på reform hos yrkeslärarna var att de betonade att reformen skulle möjliggöra lärande och professionell utveckling och att den skulle öka samarbetet mellan skola och arbetsplats. En generell negativ aspekt som identifierades var top-down planeringen och införandet av reformen som inte hade beaktat yrkeslärarnas åsikter eller åsikter som representanter från

arbetslivet hade. Sammanfattningsvis fann man att yrkeslärarna använde individuellt olika resurser när de diskuterade sin professionella identitet gällande olika orienteringar i förhållande till reform. (Vähäsantanen & Eteläpelto, 2009.)

Sammanfattning

Med hjälp av bedömning ska yrkesläraren kunna handleda och uppmuntra studerande. Den ska främst ge studerande och lärare ett bevis på den studerandes kunskapsnivå men ibland även ge bevis på vad som behöver utvecklas i utbildningen. Bedömning av kunnande är ett samarbete mellan utbildningsanordnaren och arbetslivets representant som ofta utgörs av den personal som handledt studerande under inläring i arbete. Parterna litar på att båda ska sträva till att främja den studerandes lärande och detta görs bland annat genom samarbetet i bedömningen och en nära kontakt.

Bedömning resulterar i betyg som är viktiga för fortsatta studier och arbete. Bedömningen är alltså i yrkesutbildningen oerhört viktig så som den också är i den gymnasiala utbildningen. I Finland bedöms yrkesutbildningsstuderande genom kriteriebaserad bedömning. I forskning och litteratur på bedömning beskrivs den bedömning som görs under utbildningens gång med begreppet formativ bedömning och den bedömning som görs i slutet av utbildningen eller när yrkesprovet är gjort beskrivs med begreppet summativ bedömning. Kunnandet bedöms genom att ställa en studerandes prestationer i yrkesprovet jämt emot utbildningskriterierna och -målen. Utöver detta görs även en individuell plan för kunnande för varje studerande. Litteratur på området påpekar att bedömning är en väsentlig del i lärandet och att bedömningen inte får tas för givet i läroplan.

Under 2014 – 2018 reformeras den finska yrkesutbildningen för att bli mera individuell, arbetslivsinriktad och kompetensbaserad. Några av de delar som förändrats i yrkesutbildningen är att utbildningens omfattning beskrivs i kompetenspoäng istället för studieveckor, det är lagstadgat att utbildningen ska tillämpas personligt och identifiering av tidigare förvärvat kunnande ska erkännas på ett enklare och smidigare sätt för att påskynda utbildningen. Den största förändringen som sker i och med reformen är att arbetslivet tar hand om en allt större del av yrkesutbildningen. Utbildningslinjernas inläring i arbete förlängs just

för att utbildningarna ska bli mera arbetslivsfokuserade och verklighetsförankrade och personal i arbetslivet får ett större ansvar för att handleda, stöda och bedöma en studerande.

Utbildningsstrategi är inget som går att rycka lös från en nation för att applicera på en annan nations utbildningssystem utan omfattande omstrukturering. Gemensamma drag för reformer på utbildning har de senaste årtiondena varit: ekonomiska nedskärningar, snabba och omfattande förändringar och historisk innovation. Ständiga förändringar, hur nödvändiga de än må vara, inbringar nödvändigtvis inte engagemang och enkla sätt att lösa problem på. Yrkesutbildningens nära relation till arbetslivet och samhällets snabba utveckling sätter stor press på policy och utbildningsanordnare att snabbt kunna ändras för att besvara den efterfråga på det yrkeskunnande som finns.

Yrkesutbildningen är alltså i en klämd situation på grund av den snabba samhällsutvecklingen. De reformer som genomförs i det postmoderna samhället kräver att lärare är öppna för att deras traditionella roll förändras. Som lärare är yrkesutbildningen en mycket svårnavigerad utbildning. För det första ska lärarens pedagogiska kunskap och tidigare arbetserfarenhet samverka och för det andra befinner sig yrkeslärare i Finland i ett fält som ständigt berörs av reform och förändring. Dessutom påverkas yrkesutbildningen av arbetslivets krav på yrkesskickliga arbetstagare och den förändring som sker på arbetsplatserna. Lärare är sista länken i kedjan av de som arbetar med och implementerar reformer. Forskning visar på att en del av lärare understöder och är positiva i sin attityd till reformer samtidigt som andra är negativa, motsätter sig och ifrågasätter reformer. En finsk undersökning visade att lärare känner att de inte har möjligheten att påverka innehållet eller förhållandena i arbetet genom reformarbete. Ändå utövar lärare sin professionella inverkan genom sitt direkta arbete och sin professionella identitet.

Avsikten med denna avhandling är att klargöra hur yrkeslärare uppfattar reformer och med hjälp av de frågor som ställts i intervjuerna med deltagande yrkeslärare försöker jag få fram de bakomliggande tankarna, inställningarna och intrycken som yrkeslärare har grundat under den tid de jobbat med yrkesutbildning.

Då den empiriska delen av avhandlingen gjordes hade den nya lagen för yrkesutbildning inte ännu trätt ikraft, vissa av de intervjuade yrkeslärarna uppgav att de inte hade fått tillräcklig information kring lagförslaget för att kunna uttala sig närmare om lagförslaget eller den pågående reformen. Jag har ändå valt att använda den nya lagen om yrkesutbildning i teoretiska delen av avhandlingen för att beskriva hur bedömning på den studerande har förändrats i och med reformen.

3 Metod

Denna avhandling jämför hur olika yrkeslärare uppfattar bedömning för att beskriva skillnader och likheter i deras syn på bedömning och de utbildningspolitiska beslut som påverkar deras arbete (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, & Wängnerud, 2012, s. 135 – 153). Avhandlingen undersöker alltså ett fenomen: uppfattningar av bedömning. Analysen grundar sig på åtta kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med yrkeslärare vid två utbildningsanordnare i Svenskfinland. Undersökningen är av en orienterande karaktär eftersom enskilda individers uppfattningar beskrivs och dessa inte kan generaliseras för hela populationen. För att nå avhandlingens syfte och få ett resultat används en halvstrukturerad intervju som datainsamlingsmetod och fenomenografi som forskningsansats. Data analyseras genom kvalitativ analys. I detta kapitel redogörs för metod för datainsamlingen samt för bearbetning och analys av det empiriska materialet.

3.1 Forskningsansats

I valet av forskningsansats stod det mellan tre teorier. Dessa tre är hermeneutisk, fenomenografisk och narrativ forskningsansats. Den gemensamma nämnaren för alla är att undersöka eller försöka förstå det upplevda hos en målgrupp. Teorierna passar avhandlingens syfte. Hermeneutik och narrativ forskningsansats beskrivs kort och skäl till varför de inte används framställs. Fenomenografi valdes som forskningsansats och förklaras utförligare och valet motiveras.

Med en hermeneutisk forskningsansats försöker man tolka och förstå det som är skrivet i text. Hermeneutiken har sin början i texttolkning och grundtanken är: för att förstå delen i en helhet måste den sättas i samband med helheten (Esaiasson et.al, 2012, s. 193; Larsson, 2005). Det vill säga att endast läsa ett kapitel i en bok och försöka förstå hela boken utifrån det kapitlet går inte. Förståelseprocessen bildar en cirkel, den hermeneutiska cirkeln. Den hermeneutiska forskningsansatsen är en möjlighet för en studie som denna avhandling i och med att jag som forskare har en förförståelse av det som undersöks och har redovisat för den i det inledande kapitlet. Larsson (2005) påpekar att förförståelsen är svår att redovisa för eftersom den är ett sorts kvalitetskrav. Nästan allt man tänker kan påverka ens tolkning och denna tolkning är förförståelsen. Jag har redovisat för min förförståelse genom att uppge mina personliga erfarenheter som har varit betydelsefulla och relevanta. (Larsson, 2005.) Hermeneutik valdes

inte som ansats eftersom denna avhandling inte försöker förklara den allmänna uppfattningen bland alla yrkeslärare genom att först förklara vad enskilda yrkeslärare uppfattar och anser bedömning vara och sedan försöka hitta en klarhet i den helhet som bildas.

Narrativa studier eller berättelseforskning är en forskningsansats där man intresserar sig för en individs berättelse och berättande. Man har under de senaste årtiondena börjat intressera sig för narrativer inte bara inom litteraturvetenskap och historia utan också inom till exempel humanvetenskapen. Orsaken till detta är att man har börjat anta ett nytt tankesätt om att den sociala verkligheten är språkligt konstruerad. (Johansson, 2005.) Cortazzi (1993), som inriktar sig på pedagogisk forskning talar om lärares tankar, uppfattningar, tilltro och erfarenhet och att de alla är en del av lärares kultur. Det är viktigt för forskaren att vara medveten om lärares kultur och att den är en nyckeldel av utbildningen och speciellt viktigt är att vara medveten om när utbildning undergår förändring. Cortazzi menar att genom att använda narrativ metod när man studerar lärare, en eller flera delar av deras kultur, kan man beskriva lärares kultur som bibehåller deras röst.

Kärnan i narrativ analys är att systematiskt tolka människors tolkningar av sig själva och sin omvärld. Man utgår inte från att finna den enda sanna tolkningen utan varje berättelse står öppen för en mångfald tolkningar. Med en narrativ metod där man gör forskningsintervjuer ber man en eller flera personer att berätta utgående från ett specifikt tema. Intervjun kan fokusera på till exempel personliga berättelser, en livshistorisk intervju eller vad man väljer att kalla den. (Johansson, 2005.) Den narrativa ansatsen eller metoden kunde ha använts i denna avhandling om forskningsintresset varit att undersöka lärares berättelser om sitt arbete.

Fenomenografi

Som nämns i inledningen till metodkapitlet har fenomenografi valts som forskningsansats. Denna undersökning fokuserar specifikt på människors sätt att uppfatta sin omvärld och syftar till att beskriva uppfattningarna, vilket gör fenomenografi till en ypperlig metod att använda. I detta fall är fenomenet som undersöks bedömning och kan enligt Uljens (1989, s. 31) beskrivning av olika typer av fenomen klassas som ett sekundärt fenomen. Fenomenet kan inte avgränsas på förhand av forskaren mer än ur vilken aspekt verkligheten ska granskas.

Uljens (1989, s. 5) skriver att "fenomenografi utgår från ett bestämt sätt att se människan i världen".

Metoden är särdeles bra att använda i studier knutna till pedagogiska frågeställningar eftersom den utvecklades för just detta syfte. Larsson (1986) beskriver de typer av studier som gjorts inom pedagogiken med den fenomenografiska ansatsen enligt: fackdidaktiska studier, allmänpedagogiska studier och studier av utbildningseffekter. Jag anser att den aktuella undersökningen passar bäst i den andra gruppen: allmänpedagogiska studier eftersom den rör människors sätt att uppfatta övergripande fenomen med betydelse för utbildning. Skillnaden mellan hur något är och hur det uppfattas vara är grundläggande inom fenomenografi. Man strävar efter att gestalta de skilda sätten att uppfatta ett fenomen på, så att man kan beskriva olika typer av resonemang som på så vis kan delas in i olika kategorier. (Larsson, 1986.) Två aspekter av uppfattning urskiljs i fenomenografi. Dessa är en vad-aspekt och en hur-aspekt. Dessa aspekter utgår från att vårt sätt att uppfatta ett ting på ett bestämt sätt beror på våra erfarenheter i en kulturell kontext. Om man förenklar syftet med dessa aspekter är det en fråga om hur man ser eller väljer att se på något som definierar vad man ser. Olika människor kan alltså se ett och samma fenomen på olika sätt. (Uljens, 1989, s. 23 – 24.)

Fenomenografi domineras av något som kallas för andra ordningens perspektiv. Detta handlar om hur någon upplever en sak, situation eller ett ting och hur detta något ter sig för någon. I en undersökning som är fenomenografisk till sin natur är forskaren ute efter innebörden. Forskaren väljer att beskriva hur något framstår för de människor som undersöks, istället för att beskriva hur något egentligen är. (Larsson, 1986.) Tre fenomenografiska inriktningar tog form under 1980-talet och beskrivs på följande sätt: Den första inriktningen fokuserar på samband mellan människors uppfattning av inläring och på det sätt de studerar samt hur de minns det som de har läst. Den andra inriktningen avser frågor i anknytning till uppfattningar av centrala begrepp inom ämnesområden som ekonomi, matematik och fysik. I den tredje inriktningen ligger intresset för hur människor uppfattar företeelser av allmänt eller mer specifikt slag som till exempel lärares uppfattningar av undervisning och lärares uppfattningar av utvecklingsarbete. (Uljens, 1989.)

Genom att uppfatta saker och ting skapar människan mening. Genom detta meningsskapande mellan människan och hans omvärld bildar hen en ram i vilken hen kan bilda kunskap. Uppfattningar är den oreflekterade grund som man bildar sina resonemang på och utgår från i sitt handlande. (Uljens, 1989, s. 19 – 22; Larsson, 1986, s. 21.) I fenomenografi riktar man in sig på relationen mellan människa och omvärld. Individens uppfattning bygger på att individen möter omvärlden mot någon bakgrund. (Uljens, 1989, s. 19 – 22.) Uljens (1989, s. 11) presenterar en förenklad fenomenografisk arbetsordning:

1. Företeelse i omvärlden.
2. En eller flera aspekter av företeelsen väljs ut.
3. Intervjuer om individers uppfattningar av företeelsen eller det aktuella problemet.
4. De bandade intervjuerna (utsagorna av uppfattningen) skrivs ut på papper.
5. Analys av de skriftliga utsagorna.
6. Analysen resulterar i beskrivningskategorier.

3.2 Kvalitativ analys

Det sätt som data bearbetas och analyseras på i denna avhandling är kvalitativ analys. Beskrivningen är ganska vag men avsikten är att finna kvalitativt skilda kategorier där uppfattningar kan beskrivas. Med analysen strävar jag efter att gestalta de olika sätten på bästa möjliga vis för att kunna beskriva olika typer av resonemang. För att gestalta variationen i uppfattningar krävs upprepad läsning och reflektion. Man ska inte nöja sig med de resultat man först kommer till utan man ska kritiskt granska de kategorier som man formulerat för att kanske upptäcka andra dimensioner i svaren som kräver nya formuleringar och kategorier. (Larsson, 1986.)

Härefter följer en beskrivning av analysprocessen enligt Uljens (1989): Efter att intervjuerna utförts ska deras utsagor analyseras. Man strävar med analysen och tolkningen till att förstå meningsinnehållet i varje genomförd intervju. Man jämför likheter och skillnader i de uttryckta uppfattningarna för att kategorisera utsagorna i kvalitativt skilda grupper. De grupper som man kommer fram till formuleras för att de på bästa sätt reflekterar eller karakteriserar gruppernas meningsinnehåll. Karakteriseringarna kallas beskrivningskategorier och de har framställts från de uttalanden som intervjun består av. Efter detta ska kategoriernas noggrannhet, alltså tolkningens reliabilitet prövas. Man frågar sig hur bra meningsinnehållet avspeglar intervjuerna. Ofta görs detta genom att en oberoende bedömare kommer in och

fördelar utsagorna över de beskrivna kategorierna. I en undersökning som görs för en pro gradu avhandling finns det inget behov av utomstående bedömning. Huvudresultatet av undersökningen ska vara att beskrivningskategorierna beskriver kvalitativt skilda uppfattningar. (Uljens, 1989, s. 11 – 12) De beskrivningskategorier som används som en metod för strukturering i fenomenografi är till för att beteckna och sammanföra de kvalitativt skilda uppfattningarna som en grupp individer har av samma fenomen.

Larsson (1986, s. 31 – 38) förklarar den kvalitativa analysen enligt följande: I den kvalitativa analysprocessen upprepar man läsningen av intervjuerna och reflekterar över utsagorna. Processen låter ens förståelse av materialet att fördjupas alltmer genom att låta reflektioner och materialet sammanföras i en kamp mellan förnuftets strävan att tränga in svaren i allmängiltiga kategorier och det facit som materialets fakta är på förhastade slutsatser. Kärnan i analysen är att man jämför olika svar. Man söker efter likheter och skillnader. Genom att jämföra skillnader får en uppfattning en gestalt och genom olikheten till andra uppfattningar ser man det karaktäristiska för en uppfattning. När man har fått fram olika föreställningar återstår att beskrivningarna av de olika kategorierna görs med hjälp av en gemensam begreppsapparat. Man ska låta behovet av att jämföra likheter och skillnader styra. Det vill säga man ska söka efter så stora skillnader som möjligt för att snabbt hitta viktiga liknelser och skillnader.

3.3 Datainsamlingsmetod

Syftet med att samla in data för en undersökning är att den ska vara evidensbaserad. Den ska grundas på sådant som går att bevisa. Newby (2010, s. 141 – 142) skriver att det kan vara bra att kunna kombinera data som man är intresserad av med annan data, som till exempel: en undersökning fokuserar på uppförande i ett klassrum, man använder sig av en grupp med studerande som anses vara stökiga och en grupp som inte anses vara stökig. Här kan det vara intressant att kombinera detta med hur de studerande uppföstras, familjens livsstil och hur de uppför sig i klassrummet under en dag. (Newby, 2010, s. 141 – 142.)

Datainsamlingsmetoden i denna avhandling är en kvalitativ halvstrukturerad intervju. Den halvstrukturerade metoden valdes för att få komplexa och innehållsrika svar. En kvalitativ intervju passar bäst när man vill få ett rikt material där det kan finnas många intressanta

skeenden, åsikter, mönster och dylikt. (Trost, 1997.) Intervjuundersökningar ger också forskaren chansen att registrera svar som är oväntade som t.ex. kroppsspråk, tystnad och ansiktsuttryck (Esaiasson et. al., 2012). Intervjun är halvstrukturerad då det finns vissa, så kallade ingångsfrågor (begreppet används i Larsson, 1986) som används för att leda in intervjun på ett nytt fenomen och som alltid ska ställas på samma sätt.

Orsaken till varför ingångsfrågor används är att det samtal som förs under intervjun ska fördjupa min förståelse för hur den som intervjuas uppfattar bedömning. Larsson (1986) förklarar den grundliga utvecklingen av intervjun som att det i grunden av fenomenografi antas att människor tolkar det som sägs. Syftet med detta arbete är att beskriva dessa tolkningar. Den som intervjuas behöver alltså nödvändigtvis inte svara på det som intervjuaren avsett med sin fråga, utan på sin egen tolkning av frågan. (Larsson, 1986.) Variabler som till exempel ålder och kön är inte nödvändigtvis relevanta för det man vill komma åt i materialet, i motsats till en kvantitativ insamlingsmetod som till exempel enkätformulär. I kvalitativ forskning är det inte så ofta de nominella skalorna som utgör variabler utan de skilda värdena utgör kategorier. Till exempel är inte kön en variabel utan det står för de två kategorierna män och kvinnor. Men man kan ändå beteckna vissa saker som variabler, till exempel yngre respektive äldre och så vidare. (Trost, 1997.)

Intervjuarens roll är att på olika sätt förbereda sig inför intervjun innan hen kontaktar respondenten och avtalar om syfte, ämne, omfattning, tid och plats. Det är viktigt att intervjuaren håller fast vid sin roll under intervjuns gång för att intervjun inte ska mista sin reliabilitet. Det är också viktigt för intervjuaren att försöka förstå den intervjuade, att sätta sig in i hans sätt att tänka och den intervjuades gällande föreställningsvärld (Trost, 1997). Bra intervjuer är autentiska och pålitliga, om än intervjun förvisso är organiserad. Bra intervjuer innehåller ny och relevant information för syftet av undersökningen. Intervjuer förmedlar kunskap, upplevelser, erfarenheter, åsikter, attityder, värderingar och annat om den intervjuade. (Krag Jacobsen, 1993.)

För att få djupa och omfattande svar av den intervjuade används, som jag tidigare nämnt, en halvstrukturerad intervju som datainsamlingsmetod. I de flesta fall, särskilt i nordiska metodböcker, används termen ”strukturerad” då frågorna i en intervju eller i en enkät har fasta

svarsalternativ. Om svarsalternativen är öppna är frågan ostrukturerad. (Trost, 1997.) Detta gör alltså en halvstrukturerad intervju till en intervju där forskaren har ett antal frågor samt följdfrågor som följs för att den som intervjuas ska fokusera på det tema som är kärnan i intervjun. En intervjuguide bör utvecklas när man använder intervju som datainsamlingsmetod för att intervjuaren ska ha en överskådlig plan över de utformade teman eller ämnen som ska utforskas. Intervjuguiden syftar till att alla som blir intervjuade ska få möta relevanta teman och frågor av samma art. (Krag Jacobsen, 1993.) Några exempel på de intervjufrågor som ställdes är: ”Hur påverkar den pågående reformen din bedömning av ett yrkesprov?” och ”På vilket sätt påverkar förändringar i utbildningen ditt sätt att bedöma?”.

Eftersom jag inte tidigare har gjort en intervjuundersökning ville jag testa mitt sätt att intervjua och om de frågor som jag utvecklat ger de svar som jag vill få fram. Hedin (1996) framför att man ska testa sin intervjuguide i en provintervju som spelas in som man därefter lyssnar på för att se om man klarar av att få tillräckligt noga beskrivningar på de frågor man utvecklat. I november 2016 tog jag kontakt med Birgit Schaffar-Kronqvist som arbetade vid den yrkespedagogiska enheten vid Åbo Akademi och frågade om hon kunde vidarebefordra min förfrågan efter en lämplig kandidat för provintervju hos de som studerar eller har studerat yrkespedagogik. En person anmälde sitt intresse och ett tillfälle för intervjun bokades. Förutom själva intervjun, som tog cirka 30 minuter, gav också provintervjun andra insikter då jag och den som blev intervjuad diskuterade mitt syfte och vilka händelser som pågått och pågår i yrkesutbildningen. Denna intervju lyssnades igenom och transkriberades samt analyserades för att se om de frågor som ställts måste utvecklas. Intervjumaterialet och den informella diskussionen ledde till en ytterligare bearbetning av intervjuguiden. Resultatet från testintervjun användes alltså endast i syfte för att utveckla intervjufrågorna och intervjuguiden, inte för undersökningens resultat. Testintervjun var av stor nytta för min undersökning och jag är tacksam för den hjälp som den gav mig.

3.4 Val av respondenter och undersökningens genomförande

Respondenter till undersökningen valdes genom att kombinera två urvalsmetoder: slumpmässigt snöbollsurval (Stukát, 2011, s. 70). Då man undersöker något för att beskriva hur detta är eller ter sig studerar man oftast stickprov om populationen är för stor för att

undersökas i sin helhet. Ett slumpmässigt urval i en kvalitativ studie riskerar att få många likadana svar som representerar en syn. (Larsson, 1986.) Slumpmässigt urval gjordes genom att en intresseförfrågan skickades ut till flera olika utbildningsanordnare. Eftersom att få yrkeslärare självmant anmälde sitt intresse till undersökningen efter att intresseförfrågan hade skickats ut, kontaktades olika kontaktpersoner vid yrkesskolorna som då hjälpte till att kontakta yrkeslärare. Stukát (2011, s. 70) beskriver snöbollsurval som att forskaren letar efter personer som hen är intresserad av att studera, dessa personer hjälper till att peka ut ytterligare relevanta informanter och så vidare. Effekten blir alltså som en snöboll som växer sig större och större. Snöbollsurvalet är lämpligt att använda när forskaren har svårt att komma i kontakt med populationen av något skäl då det kan röra sig om känsliga frågor eller att det är en svårtillgänglig grupp. Jag hade en del svårigheter med att nå den population som jag var intresserad av vilket gjorde att jag behövde använda mig av kontaktpersoner. Antalet intervjuer begränsades till åtta stycken för att materialet inte skulle bli ohanterligt och för att jag skulle få en överblick av uppfattningarna men samtidigt se viktiga detaljer som förenar eller som skiljer dem åt (Trost, 1997, s. 110).

Kravet för att medverka i undersökningen var att respondenten arbetar som yrkeslärare i den grundläggande yrkesutbildningen, hen kan alltså inte arbeta med yrkesutbildning för vuxna. Genom att urvalet delvis var slumpmässigt hade jag ingen kontroll över spridningen av arbetserfarenhet, ålder eller kön. Jag kunde inte heller kontrollera om medverkande hade pedagogisk behörighet förrän intervjun. I denna avhandling intresserar inte skillnader eller likheter i hur könen uppfattar bedömning eftersom jag är ute efter den personliga uppfattningen hos yrkeslärare. På min intresseförfrågan och via dem som jag hade som kontaktpersoner svarade totalt 9 personer varav en jobbade med fristående examen inom vuxenutbildning och var därför inte kvalificerad som respondent för undersökningen. Tabell 1 beskriver vilken kod yrkesläraren har i resultatredovisningen, vilken bransch som hen jobbar med och antalet år som yrkesläraren undervisat.

Tabell 1: Beskrivning av deltagarna
Deltagare, bransch, arbetserfarenhet (undervisning)

K1	Skönhetsbranschen	7 år
K2	Gemensamma ämnen	16 år
M1	Fordons- och teknikbranschen	6 år
M2	El- och automationsbranschen	12 år

M3	Livsmedelsbranschen	22 år
M4	Byggnadsbranschen	34 år
K3	Social- och hälsovårdsbranschen	18 år
K4	Social- och hälsovårdsbranschen	23 år

Ett informationsbrev skickades ut till två utbildningsanordnares rektorer och utbildningschefer samt direkt åt yrkeslärare. Det första informationsbrevet gav ett dåligt deltagande vilket gjorde att jag blev tvungen att vid en yrkesskola använda en kontaktperson som kontaktade fem yrkeslärare som kunde ställa upp på intervju. Med dessa hölls innan en gemensam träff för att jag ytterligare skulle förklara syftet med undersökningen och svara på frågor som respondenterna hade innan de gick med på att delta. Dessa yrkeslärare hade inga anmärkningar på hur den gemensamma träffen hade arrangerats. Vid en annan yrkesskola tog jag kontakt med en utbildningschef som kontaktade två av yrkeslärarna i hens arbetsgrupp som gick med på att delta i undersökningen. Endast en av de åtta yrkeslärarna tog själv kontakt med mig efter att jag skickat ut informationsbrevet första gången.

Intervjuerna utfördes under mars och april 2017 vid respondenternas respektive arbetsplats. Jag gjorde ett medvetet val att utföra intervjuerna vid yrkeslärarnas arbetsplatser för att det skulle vara enklare att bestämma en tidpunkt och för att miljön skulle vara så avslappnad som möjligt för individen. Av yrkeslärarna var 4 kvinnor och 4 män vilket gör att könen är lika representerade i undersökningen. Yrkeslärarna var födda mellan 1959 och 1982. Den yrkeslärare som har jobbat längst inom yrkesutbildningen har jobbat sedan 1983 och den som har jobbat kortast har jobbat sedan 2011. I denna kategori räknas inte enbart antal år som behörig yrkeslärare utan totala antal år inom yrkesutbildningen. Det visade sig att alla yrkeslärare som deltog från tidigare hade behörighet eller avlade behörighet under perioden som intervjuerna gjordes.

En av yrkeslärarna arbetar inte inom yrkesrelaterade ämnena utan inom det som i yrkesutbildningen kallas för gemensamma ämnen². Sex stycken branscher representeras i denna undersökning. Yrkeslärarna informerades om att intervjun bandades in via ett program

---

² Gemensamma ämnen är ämnen som alla studeranden i grundläggande utbildning avlägger t.ex. modersmål och litteratur, kemi och fysik. (Skribentens kommentar.)

i mobiltelefonen och att ingen annan än jag som forskare har tillgång till materialet. De informerades även om att deras namn eller arbetsplatser inte kommer att figurera i undersökningen utan att varje yrkeslärare har en skild kod för att forskaren ska kunna identifiera respondenten under analysprocessen. Deras medverkande var alltså konfidentiellt. Respondenterna informerades även om att de när som helst under och efter intervjun kunde avstå från att delta i undersökningen. Genom att bända intervjuerna kunde jag fokusera på samtalet med respondenten. För att stödja transkriberingen och analysen av materialet skrev jag vid behov upp stödord som yrkesläraren nämnde i intervjuguiden. Koden för varje individ beskrivs med M för man och K för kvinna samt siffra.

3.5 Reliabilitet och validitet

Denna avhandling är reliabel på två olika sätt. För det första är datainsamlingen tillförlitlig för att jag som forskare och intervjuare har ställt frågorna på samma sätt åt alla de intervjuade och de intervjuade har varit i samma situation. För det andra bygger avhandlingen på relevant och referentgranskad litteratur.

För att en undersökning ska ha validitet, det vill säga att den är bärande i ett visst sammanhang ska den uppnå vissa kriterier. I Allwood och Erikson (2010) listas följande kriterier: studiens resultat ska vara trovärdiga, de ska gå att lita på och de ska gå att bekräfta, det vill säga andra ska komma fram till samma resultat. De nämner också betydelsen av hur väl undersökningen är gjord och att resultaten ska överensstämja med vad forskare och allmänheten uppfattar som rimligt att tro på. Allwood och Erikson (2010) nämner också att det är viktigt vad forskaren sagt och hur hen bemöter deltagarna för att deras föreställningar om undersökningen inte ska påverkas. Resultatets validitet diskuteras i kapitel 6.1 resultatdiskussion.

Den kvalitativa analysen av intervjudata som används i denna undersökning kan vara orsak till att undersökningens trovärdighet sjunker. Eftersom data inte tolkas mekaniskt, som i till exempel kvantitativa undersökningar, kan forskarens egna privata tolkning få övertaget. Som nämns i tidigare avsnitt 3.2 kan oberoende bedömare utses men i den aktuella undersökningen har så inte gjorts. Men med kvalitativ analys tar man ändå hänsyn till små variabler som inte kan tas hänsyn till i en kvantitativ analys. Beskrivningen av uppfattningen brukar alltid

illustreras av citat i fenomenografiska studier. Men Larsson (1986) påpekar att citat inte bör användas för ofta i redovisningen av resultaten eftersom de kan göra läsningen ointressant. Han säger ytterligare att “poängen med arbetet är att formulera uppfattningen och långa citat ursäktar således inte en usel formuleringskonst” (Larsson, 1986, s. 39).

3.6 Etiska ställningstaganden

När man kontaktar möjliga respondenter ska man upplysa om att det man talar om kommer att behandlas som konfidentiellt. Det är viktigt att de etiska aspekterna noga övervägs. Informat samtycke är också för etiken viktigt att tänka på vid intervju. Detta innebär att den intervjuade skall ge sitt samtycke till att bli intervjuad och har fått information om att hen kan avbryta intervjun och att hen får låta bli att svara på vissa frågor. Man ska också själv som intervjuare tala om vad intervjun handlar om. (Trost, 1997.) Jag har som forskare tagit hänsyn till de etiska punkterna och redovisar dem i kapitel 3.4 Val av respondenter och undersökningens genomförande. Intervjumaterialet: bandade intervjuer och transkriberat material bevaras på ett säkert sätt så att endast jag som forskare har tillgång till dessa.

4 Resultat

I följande kapitel redovisas avhandlingens resultat. Jag har för den första forskningsfrågan valt att redovisa hur yrkeslärare uppfattar bedömning och för hur de uppfattar att bedömning förändras genom reformer. Den andra forskningsfrågan redovisas genom en systematisk genomgång av de olika kategorierna som den kvalitativa analysen resulterade i. Samtliga beskrivningskategorier för varje forskningsfråga exemplifieras med förtydligande citat. Notera att undersökningen inte handlar om att undersöka yrkeslärares uppfattningar om direkta förändringar i bedömning utan yrkeslärares uppfattningar om reform och hur reform kan förändra bedömning. Det undersöks även hur yrkeslärares uppfattningar påverkas av reformer och vad, i utbildningen som de anser påverkas av reformen.

4.1 Yrkeslärares uppfattningar av hur reformer förändrar bedömning

Yrkeslärares uppfattningar av hur reformer förändrar bedömning delades in i tre beskrivningskategorier. Ytterligare en beskrivningskategori beskriver hur yrkeslärares uppfattningar om bedömning. Sammanlagt består kategorierna av tretton beskrivande uppfattningar. Yrkeslärares uppfattningar om bedömning som *kriterier och nyckelkompetenser*, de gör en *individuell bedömning* och *stöd är viktigare än bedömning*. Vad som yrkeslärares uppfattningar förändras av reformer är *tiden för bedömning*, hur man *samarbetar med arbetslivet* och olika *resurser*. Tabellen nedan åskådliggör till vänster de beskrivningskategorier som utformats i tolkningen av uppfattningarna till höger. Uppfattningarna har sammanställts genom att jämföra och gruppera likheter och skillnader i yrkeslärares svar.

Tabell 2: Beskrivningskategorier och uppfattningar av förändring i bedömning

Bedömning	<i>Kriterier och nyckelkompetenser</i> <i>Individuell bedömning</i> <i>Att stödja är viktigare än att bedöma</i>
Tid för bedömning	<i>Tidsbrist hos läraren</i> <i>Påverkar den studerande</i> <i>Tidsbrist hos arbetslivet</i>
Samarbete med arbetslivet	<i>Stora krav på studerande och arbetsplatshandledare</i> <i>Arbetsrelevans</i>
Resurser	<i>Inläring i arbete</i> <i>Nedskärning i närundervisning</i>

Bedömning

Kriterier och nyckelkompetenser

Nästan alla yrkeslärare pratade under intervjuerna om examenskriterier eller läroplan som verktyg och att de utgår från eller att man ska utgå från dessa i bedömningen. Det som är intressant att poängtera här är att kriterierna ändå inte var det huvudsakliga som yrkeslärarna fokuserade på när vi diskuterade bedömning och det som jag frågade kring bedömning. Så även om formen för bedömning inom yrkesutbildningen är inriktad på att bedöma den studerandes individuella kunnande och examenskriterier är kriterierna inte det huvudsakliga som yrkeslärarna uppfattar är viktigt med bedömning.

Verktyg, nå förstås de kriterier som finns - kriterierna som vi har så det är ju förstås viktiga verktyg, också blanketter då till, helt sådana konkreta. Och förstås då diskussioner, både med studerande eller övriga kollegor om det är sådana tillfällen eller arbetslivet om det handlar om praktikperioder. Så det är väl egentligen, jag skulle säga de viktigaste i princip som jag använder. – K1

Yrkeslärare betonar nyckelkompetenserna som finns i kriterierna för yrkesprovet i sin bedömning av den studerandes kunnande. De pratar om att fostra för arbetslivet. De talar inte om att utbilda eller att lära ut nyckelkompetenser. Skillnader i hur yrkeslärarna uppfattade begreppet fostra gentemot utbilda eller lära ut framkom inte i intervjuerna.

Alltså vi lägger ju ganska stor vikt på nyckelkompetenserna. Alltså det är ju det vi fostrar ut till arbetslivet, att komma i tid och kunna ta order och arbeta i grupp. [...]du ska kunna arbeta med någon och det förutsätter ju ganska mycket i ditt senare jobb. Så det sociala och nyckelkompetenser är ju nog komma i tid och för det första hållas här. – M1

Individuell bedömning

Yrkeslärare menar att de inte bedömer en grupp studerandes kunnande, de försöker bedöma den enskilda individen enligt hans kunnande, problemlösningsförmåga och examenskriterierna. Endast en av yrkeslärarna pratade om hur grupper av studerande kan göra bättre ifrån sig än en enskild studerande. Medan en annan yrkeslärare tyckte att det är svårt att hålla

sig objektiv i bedömningen. Hen förstod vikten av att inte bedöma en individ baserat på hens etniska härkomst, religion eller kultur.

... att man inte som värderar någon kanske utgående från kultur eller religion eller så vidare. Det tycker jag kan vara svårt - K4

En yrkeslärare fångar upp värderingen som yrkeslärare gör i bedömning av kunnande. Olika yrkeslärare har olika värderingar, olika syn på omvärlden och normer. De påverkas i sin bedömning av dessa värderingar och normer. Yrkesläraren gör på basen av sina värderingar och examenskriterierna en tolkning av den studerandes utförande i yrkesprovet.

Att det är mycket sånt här tolkningar i det här. Där påverkas vi mycket, det påverkas mycket av oss själva, hur vi värderar saker och ting, vad vi har för utbildning, hur vi ser på världen och vad vi tycker är - vad är våra värderingar och normer. – K4

Yrkeslärare utgår från som poängterats ovan, alltid från den studerande och vill lära känna den studerande. Detta för att de menar att de då kan ge en mera rättvis bedömning av den studerande. De framhåller att de försöker se den studerandes styrkor och svagheter i bedömningen. Att yrkeslärare tycker det är viktigt att skapa en relation till den studerande för att kunna göra en rättvis bedömning på hans kunnande är mycket intressant. Att göra en bedömning borde basera sig på en opartisk värdering men yrkeslärarna menar att en bra relation till den studerande är grunden till en bra bedömning.

Nå just det där att man går ut från den där personen. [...] jag tycker det är viktigaste att jag lär känna var och en. Som ser de här att de är inte bara en grupp att de är individer och deras olika styrkor och svagheter och försöka som lyfta upp det under året. – K4

En av yrkeslärarna pratade om gruppdynamiken mellan studerandena och att det kan påverka hur hen bedömer olika studerande. I studerandegrupperna finns det många olika individer med olika personligheter. En studerande som är tillbakadragen och tyst får per automatik mindre uppmärksamhet av yrkesläraren om det finns någon eller flera andra studeranden som är högljudda och tar mycket tid av yrkesläraren. Flera av yrkeslärarna tyckte att det är svårt att ge lika mycket och rättvist delad uppmärksamhet åt alla studeranden på grund av varierande gruppstorlek och att det på så vis blir en orättvis bedömning som de gör på de studerandena.

... att den som tar plats, att den som tar för sig så att säga, därför att vi har så stora grupper och mindre tid med studerande att man faktiskt inte, ja lär känna studerande på det sättet. – K4

Yrkeslärare använder diskussioner som den huvudsakliga formen för bedömning av kunnande. Yrkesprovet ska bedömas av yrkeslärare, handledare och den studerande själv. Det slutgiltiga betyget ger alltid yrkesläraren i samråd med handledaren.

Det här - nå jag försöker ju förstås hålla det till studerandes individuella situation, det är ju det som e. [...] och specifikt om de är på praktikperiod så är det ju deras situation där. – K1

Under bedömningsdiskussionen försöker yrkeslärarna få en inblick i hur den studerande har tänkt när den har planerat för yrkesprovet och när den har utfört yrkesprovet. Det som yrkesläraren fokuserar på är beroende av vilken bransch de undervisar inom. Huvudsaken är hur den studerande har kommit fram till slutresultatet och att den studerande kan bevisa sitt kunnande både genom det hen gjort i yrkesprovet och genom att förklara under diskussionen. Yrkeslärarna använder inte bedömningen som en måttstock för den studerandes styrkor och svagheter under bedömningsdiskussionen.

En av yrkeslärarna tyckte att bedömningen ofta kan *slå fötterna undan studerande* istället för att motivera de studerande till utveckling. Yrkeslärare verkar tycka att studeranden i yrkesutbildningen sällan har svaga förmågor i det praktiska kunnandet utan att det är nyckelkompetenserna eller det teoretiska kunnandet som är svagt. Alla intervjuade yrkeslärare har betonat varför de tar upp den studerandes svagheter i bedömningen är för att medvetandegöra den studerande om vad som behöver förbättras till följande yrkesprov.

[...] den där bedömningen, pointen med den är ju egentligen att man ska ge den studerande dels ett vitsord ja, men framför allt matnyttigt till följande del. 'Vad är du duktig på, det här sköter du jättebra, det här visar du intresse för, det här funkar du socialt bra vet du med de här som du jobbar för och med och det här ska du fortsätta med på följande ställe.' – K3

[...] många gånger så kan den där bedömningen slå mera fötterna undan dem än att bygga upp dem.
– M4

Att stödja är viktigare än att bedöma

Varje yrkeslärare ansåg att det var viktigt att stödja de studerande i sin inläring och att yrkeslärare genom bedömning mera stöder en studerande än bedömer en studerande. Flera av yrkeslärarna pratade om en mognadsprocess hos den studerande och kände att det var viktigt att räkna in den mognad som kunde ses under den tiden som bedömdes.

Så kan man ju se tendenser att t.ex. här går det bättre så då lägger jag mera vikt på det som har kommit i slutet. Alltså nu har den här personen visat framfötterna med någonting som har kommit senare så. Den har en enorm betydelse i den här skolan, den här mognaden. – K2

De yrkeslärare som undervisar inom de tekniska branscherna pratade om att de i yrkesprovet bedömer till hur stor del som den studerande behöver ha handledning för att genomföra yrkesprovet. En yrkeslärare förklarade orsaken till detta: inom de tekniska branscherna är det ofta livsfara om produkten eller tjänsten som man utfört inte till 100 % är godkänd. Därför är det svårt för yrkeslärare i tekniska branscher att endast inkludera slutproduktens resultat i bedömningen eftersom den, hos en studerande i grundläggande yrkesutbildning, inte alltid är helt felfri.

Egentligen är det inte så svårt, klarar man inte av det med handledning eller gör något rent av livsfarligt så är det ju underkänt [...] de flesta klarar av att komma upp till en nivå, det är få som inte klarar av att utföra de uppgifter som hör till en examensdel med handledning. – M2

Endast en yrkeslärare pratade om att hen med bedömningen mer rangordnar de studerande i klassen och fokuserar inte så mycket på bedömningen utan fokuserar mera på undervisningen. Yrkesläraren använder bedömning som en indikator för ytterligare framtida studier eller arbeten.

Man kanske inte fokuserar så mycket på bedömning på det viset utan mera på att man lär dem. Bedömning kanske mera sedan hur man rangordnar dem i en klass och för vidare studier och för att söka ett arbete – M4

Återkommande i intervjuerna är att yrkeslärarna vill se den studerandes utveckling och att den är viktigare än att ge en bedömning på den studerandes kunnande. Att stödja är ett ledord som finns med i nästan alla intervjuer. Några av orsakerna till varför yrkeslärare ser sig mer som

ett stöd till den studerande än något annat är den ökande andelen unga med psykisk ohälsa och beskrivningen av yrkeslärares uppgift i yrkesutbildningens dokument.

Inläring ska vara uppbyggande, man ska ta fasta på det där positiva och berömma dem. Så att eleven liksom växer i sin rock oberoende av [...] så ska dom få växa och få det där självförtroendet. Jag ser det mer på det viset idag att det är väldigt viktigt som lärare att man stöttar de här ungdomarna och att man leder in dem på en väg och att man gör det intressant och roligt att man ska inte hela tiden ta fasta på det där att va dem gör dåligt. Utan hellre ta fasta på vad som dem gör bra och hellre ge [...] det är nog väldigt sällan jag ger en etta, det är nog mest tvåor och treor. – M4

Yrkeslärare kan alltså välja att sätta mer tyngd på en viss del av inlärningsprocessen i bedömningen om de uppfattar att den studerande har visat större utveckling just då. Dessutom känner många av yrkeslärarna att de studerandena alltid kommer upp till den första godkända nivån i bedömningen och ger därför oftast en tvåa eller trea i betyg³.

Som följande redovisas den huvudsakliga delen av forskningsfråga ett: hur yrkeslärare uppfattar att bedömning förändras genom reformer. Yrkeslärarna uppfattar inte att de principer som bedömningsbeslutet bygger på förändras genom reform. Lärarna känner sig inte osäkra i att bedöma eftersom det är något som de har kunskap om och erfarenheter av. Däremot uppfattar yrkeslärarna att *tiden som ges för bedömning, samarbete med arbetslivet och resurser* förändrar bedömningen. Dessa tre bildar således andra delen av beskrivningskategorierna för den första forskningsfrågan.

... alltså hur man bedömer eller inte så det ändrar ju egentligen inte, oberoende av vilken reform och vad som kommer för föreskrifter så är det ju ändå sist och slutligen så ska man ju ta ett beslut och göra en bedömning. – K1

Tid för bedömning

När en studerande bedöms reserverar yrkesläraren, den studerande och arbetsplatshandledaren en viss tid till utförandet av yrkesprovet, att bearbeta bedömningen och att gemensamt gå igenom bedömningsbesluten. Detta uppfattar yrkeslärarna förändras med yrkesreformen 2014 – 2018.

---

³ I yrkesutbildningen i Finland används betygsskalan 1-5, där 1 är lägsta godkända betyget och 5 är högsta godkända betyget.

... jag har som inte tid att tugga igenom det i långsam lugn takt. Då har man ju tid att se också vad som händer. När det börjar gå allt för hårt så har man inte tid att observera lika mycket. – K2

Vad som gör att yrkeslärarna känner att de inte har tid att i egen takt bearbeta varje individuell studerandes bedömning är främst de ökade arbetsuppgifterna och den förändrade yrkesrollen. De ser särskilt nedskärningar i personalresurser som en orsak till varför en enskild yrkeslärares uppgifter har ökat. En yrkeslärare nämnde också att under bedömningssamtalet med studerande kan det ofta komma frågor rörande andra delar av utbildningen från den studerande som då antingen tar upp tiden av bedömningssamtalet eller så uteblir den studerandes frågor helt då tiden är knapp. Samma yrkeslärare påpekade också att det finns reserverat en viss tid per studerande och att det inte finns möjlighet eller vilja att ta av sin egen privata tid för längre samtal med de studerandena än vad som är avsatt.

... mer krävande att hålla reda på och att tänka på varje specifik individ. Det skulle behöva finnas mera tid för det helt enkelt. – K1

Examensdelarnas omfång uppfattas av några yrkeslärare vara allt för stora för att läraren ska kunna koncentrera sig på den individuella studeranden och hinna igenom bedömningsprocessen eller samtalet med den studerande. Dessutom kräver detta mycket tid då grupperna av studerande är stora. Men en yrkeslärare tyckte att examensdelens storlek ger hen mer tid att lära känna den studerande eftersom en examensdel pågår under en längre tid under läsåret. Yrkesläraren i fråga tyckte att de korta kurserna som yrkesutbildningen gick ut på tidigare var stressande för hen då hen inte fann tiden att lära känna enskilda studerande då hen kunde möta upp till 100 olika studerande per läsår.

Jag tycker ju det är enklare då du har under en längre tid, betyder ju det att du känner de där studerandena, du får en bättre bild av dem, du kan ge ett rättvist bedömande. – M2

Vissa yrkeslärare är inte bekväma med den höga takten av förändring inom utbildningen. En yrkeslärare nämnde att ständiga förändringar inte ges tillräckligt tid för att yrkeslärarna ska kunna bekanta sig med enskilda förändringar innan nya planeras och ska implementeras. Detta anser yrkeslärarna skapar stress och ökar stressnivån i deras arbete.

Tidsbrist hos arbetslivet

Yrkeslärarna uppmärksammar också tidsbristen från arbetsplatshandledarens eller arbetslivets synvinkel. De påpekar att handledare inte kan tänkas ha tid för att handleda, observera i yrkesprov och sen bedöma en studerande. Lärarna är väldigt medvetna om att bortfall i tid för arbetslivet betyder också bortfall i inkomster eller tid för brukare, kunder eller produkter.

Hamnar dom att ta en bedömningsdiskussion t.ex. en timme och de handleder studerande längs med vägen och kollar upp vad de ska och de ska göra den där bedömningen för den där diskussionen. Så drabbar det ju egentligen deras patienter för inte får de någon vikarie och det är ju det som är den sorgliga delen av kakan. – K3

Yrkeslärarna menar att tiden som de studerande tar av arbetslivet under inläring i arbete kan vara en faktor som skapar irritation hos arbetslivet. Den andra faktorn är bristande pedagogisk kunskap och behörighet i bedömning vilket jag tar upp i redovisningen för den andra forskningsfrågan.

Samarbete med arbetslivet

Stora krav på studerande och arbetsplatshandledare

Genom yrkesreformen 2014 – 2018 har en allt större del av yrkesutbildningen satts ut i arbetslivet. Arbetslivet ska vara med och handleda de studerandena under inläringen i arbete för att utbildningen ska få en starkare koppling till det verkliga arbetslivet och handledaren på arbetsplatsen ska bedöma den studerandes kunnande. Yrkeslärarna uppfattar att inläring i arbete pressar studerande då arbetslivet förväntar sig få en kompetent studerande som kan tillföra något i teamet istället för att se en individ som de kan stöda i utvecklingen till att bli en yrkeskunnig arbetstagare. Utbildningsanordnaren förväntar sig i sin tur att arbetslivet ska ta hand om den studerande, handleda och stödja den studerande och sedan ge en bedömning på den studerandes kunnande utan vidare kunskap om bedömning eller yrkespedagogik. Detta känner en yrkeslärare att sätter hen i en svår situation mellan utbildningsanordnare och arbetsliv.

... det krävs så mycket och för hastigt om du ska börja lägga ut undervisningen på [arbetslivet]. De fixar inte det, varken de som har ansvaret för de här killarna eller killarna. – K2

Yrkesutbildning har styrts mot att yrkesprovet ska vara den huvudsakliga bedömningsformen av kunnandet. Yrkesprovet i sin tur har styrts till att göras i arbetslivet eller i en verklighetsbaserad arbetssituation. Yrkeslärarna uppfattar att yrkesansvaret som de tidigare haft har tagits ifrån dem och satts över på arbetslivet och handledaren på inläring i arbete. De anser att handledarna inte är redo för detta ansvar och att fördelningen av bedömningen är skev då de uppfattar att handledarens bedömning väger tyngre än den bedömning som yrkesläraren gör. Yrkeslärarna påstår dessutom att handledaren på inläring i arbete inte kan göra en bra bedömning på en studerande då hen inte känner till den studerandes personlighet, kunskap och färdighetsnivå.

Den största styrningen är ju t.ex. att yrkesproven har fått så väldig betydelse när det gäller bedömningen. Det är ju också att på sätt och vis ta det där yrkesansvaret av lärarna. – K2

... handläggaren som är där så ska vi säga, vill ju nästan vara kompis med den där [studerande] så det blir ju mest treor och någon gång tvåor [...] eleven får väldigt ofta höga betyg fast man kanske inte alltid är värd det. – M4

Arbetsrelevans

Yrkeslärare känner ett ansvar för att ge de studerandena den kunskap som de behöver för arbetslivet. Inte bara på grund av att de vill ge de studerande en utbildning utan också för att de uppfattar att arbetslivet förväntar sig att yrkesläraren ska ge en viss del kunskap och kompetens till de studerande.

“... så då ska de ju som ha en viss standard på den här utbildningen. Jag har ju som ett visst ansvar också till det här att fått lära dem om det och vad de ska kunna att när jag släpper ut dem att de faktiskt kan det [...] de vill ju utifrån att de ska kunna en viss del också.” - M3

Yrkeslärarna är rörande överens om att bedömningen för kunnandet har gått i fel riktning genom att det flyttats ut på arbetsplatserna genom att inläring i arbete har ökat. De känner att denna förskjutning av ansvaret för bedömningen inte är rättvis för yrkeslärarna själva, för de studerandena eller för arbetslivet.

Den har blivit svårare att göra [...] för att vi ska ju endast ge godkänd eller underkänd. [...] bedömningen har ju flyttats ut på lia [inläring i arbete] så det är ju lia vitsordet som ska ge bedömning i yrkesvitsorden och det känns inte rättvist. – M1

Yrkeslärarna ser bedömningen som en av deras huvudsakliga uppgifter och som redovisats tidigare anser de att de gör en rättvis bedömning genom att känna den studerande. Genom överföringen av bedömning av kunnande till arbetsplatserna har nu handledarna större ansvar för att bedöma den studerande.

... jag upplevde den här som kom in, inte hade han vetskap om eleverna [...] han var ju där bara som stöd för mig. [...] när man jobbar som lärare med elever så första veckan och andra veckan så får man ganska bra uppfattning om dom. [...] under ska vi säga inlärningsprocessen så börjar man känna den här personen bättre och bättre och man börjar känna, ska vi säga, känna till deras egenskaper bättre och så där bortåt. Men kommer en utomstående som kommer in “nåja nog ser det bra ut” men som vi har mycket mer kunskap om den där eleven än den där externa bedömaren har. – M4

Här återkommer en av yrkeslärarna till att den externa bedömaren (läs: handledaren) inte har tillräckligt med kännedom om den studerande som person. Yrkesläraren upplever att bedömaren verkar mer som ett stöd för läraren än bedömaren av kunnandet.

[...]det är svårt att säga är det rättvist vitsord som de får från lia platsen om det är grannens pojke eller om det är någon de känner eller alltså det skulle ju kanske vara rättvisare om det är läraren som ger vitsord men endast godkänd eller underkänd – M1

Yrkeslärarna menar att handledare på inläring i arbete ger högre betyg i bedömningen av kunnandet på grund av att de vill vara vänliga eller kanske för att de känner den studerande från tidigare. Det som är motstridigt här är att yrkeslärarna säger att det å ena sidan för yrkesläraren krävs en bra relation till den studerande för att ge en rättvis bedömning men å andra sidan så kan en handledare som känner den studerande sedan tidigare ge bättre betyg i bedömningen än den studerande förtjänar. Det verkar alltså vara så att yrkeslärarna skiljer på relationen som bildas mellan yrkeslärare och studerande och den relation som kan finnas mellan handledare och studerande sedan tidigare.

Så det känns lite att det har tagit bort lärarens makt att bedöma. [...] Läraren har ju ganska liten del att påverka med tanke på att studerande har möjlighet att påverka sitt eget vitsord också. Att lägger du en trea åt dig själv nu då så då överväger det ju, du får ju upp medeltalet fort. – M1

En yrkeslärare pratar om att hen har makt att bedöma inom sitt yrke och att den makten har tagits bort genom att fördela bedömningen på yrkesläraren, handledaren och de studerande själva. Den studerande uppfattas kunna påverka sitt betyg genom att lägga en högre bedömning och på så vis få upp medeltalet av betyget. Studerande har ändå inte så stor påverkan på betyget då det i slutändan är yrkesläraren och handledaren som tillsammans bestämmer vad slutbetyget ska vara på bedömningen. Benämningen makt har i dataanalysen tolkats som att yrkesläraren talar om förmåga eller bättre förmåga än arbetsplatshandledaren; benämningen har inte tolkats som att yrkesläraren uppfattar att hen styr över bedömningen.

Resurser

Denna beskrivningskategori är ett brett område som behandlar både *inläring i arbete*, *nedsärning i närundervisning*, *reform som ekonomisk besparingsåtgärd* och *snabbare studietakt*. Yrkeslärarna anser att bedömning förändras genom inbesparingar i resurser eller genom att utbildningen flyttas över till arbetslivet, vilket jag också vill definiera som en resurs i yrkesutbildningen. De uppfattar att ökningen av inläring i arbete kan leda till att behov av lärare så småningom försvinner då ansvaret för utbildning flyttas till arbetslivet.

... så småningom kan man se att 'jaa nåmen inte behöver vi de där lärarna för bedömningen, de fixar ju det på industrin' så de här uppgifterna och att kapa ner tiden, förminskningen på alla områden. – K2

En yrkeslärare tyckte att kunskap inte värderas lika högt längre i yrkesutbildningen utan att den istället börjat gå tillbaka till lärlingsmodellen. Detta gör hen orolig för att utbildningen och bedömningen blir ytlig och yrkesläraren har av den orsaken ändrat sina värderingar.

... jag upplever på något sätt att kunskap inte värderas utan det blir bara det här att man tar efter, det blir lite lärlingsyrke. [...] Nå eftersom de här teoretiska sakerna inte är viktiga så blir man så 'Kanske det inte är så viktigt. De ska ju bara göra det här praktiskt.' [...] det som jag förut har tyckt varit viktigt så har jag kanske satt nu fokus på att det bara ska vara praktiskt [...] hela utbildningen

har blivit mera ytlig, eftersom det inte egentligen värderas, det är ju bara det här praktiska som värderas och ska finnas. – K4

Med igenkännande av kunnande och erkännande av kunnande försöker man påskynda studietakten inom branscherna. Igenkännande och erkännande av kunnande möjliggör för den studerande att ha en högre studietakt än tidigare då tidigare kunnande inte har erkänts på samma vis i yrkesutbildningen så som nu görs i och med förändringarna. Detta oroar en yrkeslärare då hen resonerar kring om den studerande har gjort ett arbetsmoment eller varit i en arbetssituation en gång, kan denna studerande det då? Läraren ifrågasätter mätningen av kunnandet och anser att mätningen av kunnandet behöver mätas i tid också för unga studeranden.

... sen får man ju fråga sig att om kunnande eller om kompetensen enbart mäts i kunnande och inte i tid betyder det då om du en gång har matat en patient så kan du det? Det skulle ju vara väldigt effektivt och väldigt billigt om man gör en checklista [...] Åh vilken rationaliseringseffekt! – K3

När jag frågade samma yrkeslärare vad som förbättras genom yrkesreformen svarade hen att det skulle bli intressant att se. Yrkesläraren undrade stilla för sig själv om reformen 2014 – 2018 endast är en ekonomisk besparingsåtgärd.

Ehm... ja hördu det ska bli riktigt intressant att se, vad blir bättre. Eller handlar reformen egentligen om att det bara är en ekonomisk besparingsåtgärd. – K3

Yrkesläraren fortsatte att resonera kring hur undervisningstimmar skulle komma att fördelas mellan olika branscher. Det som verkade oroa yrkesläraren var att samma scenario kunde bli en verklighet också i arbetslivet. Alltså att arbetslivet börjar dra ner på antalet personal som arbetar och på så vis blir det mindre personal över för att handleda och bedöma de studerande som kommer från yrkesutbildningen.

Samma yrkeslärare nämner att styrdokumenterna aldrig säger något om studeranden som inte kan avlägga en utbildning på utsatt tid utan behöver mer tid, stöd och handledning för att klara av en utbildning. Andra yrkeslärare nämnde också att ungdomar idag har mer psykiska

problem, problem i hemmet och har svårt att anpassa sig till yrkesutbildningen eller arbetslivet. De känner att de behöver stöda den studerande på ett helt annat sätt än endast som lärare och handledare i ett yrke utan också som kurator eller terapeut som någon nämnde i intervjun.

Det som är lite knepigt då det gäller bedömning och sånt då det kommer uppifrån ministeriets håll att man alltid pratar om att den studerande ska kunna avancera snabbare i studietakten. Men det kommer inte ett ord om vad man gör med de här som inte klarar av den normala studietakten utan som lämnar efter. – K3

4.2 Reformers påverkan på yrkeslärares uppfattningar

Under analysen av intervjuerna med yrkeslärarna fann jag två beskrivningskategorier som med fem respektive tre uppfattningar beskriver hur yrkeslärares uppfattningar påverkas av reformer och vad lärare uppfattar påverkas av reformen. Den första beskrivningskategorin består av fem olika uppfattningar och den andra består av tre olika uppfattningar. Jag har valt att beskriva både hur reformen påverkar yrkeslärares uppfattningar och vad som yrkeslärarna uppfattar påverkas av reform för att avhandlingens andra forskningsfråga ska få ett djup och för att visa på den bredd av uppfattningar som yrkeslärarna har. I tabell 3 visas beskrivningskategorierna till vänster och uppfattningarna som beskriver kategorierna till höger.

Tabell 3: Beskrivningskategorier och uppfattningar för hur och vad reformen påverkar

Hur reformer påverkar	<i>Osäkerhet</i> <i>Påverkar inte</i> <i>Passiv</i> <i>Positivt</i> <i>Negativt</i>
Lärares uppfattningar av vad som påverkas	<i>Arbetslivets ansvar</i> <i>Flexibilitet</i> <i>Känslomässigt</i>

Hur reformer påverkar

Yrkeslärares svar på hur reformer påverkar bedömning delades in i fem olika grupper av uppfattningar. Vissa yrkeslärare var *osäkra* och kunde inte uttala sig om hur reformer påverkar eller visste inte riktigt hur de påverkar. Några yrkeslärare uppfattade att reformer *inte påverkar* medan andra ansågs vara *passiva* genom att de uttryckte sitt ointresse gentemot

reformer eller sade att de inte diskuterade reformer i kollegiet. Endast en av yrkeslärarnas uppfattningar var *positiva*. De flesta av yrkeslärarna var trots de andra uppfattningarna huvudsakligen *negativa* gentemot hur reformer påverkar. Nästan alla yrkeslärare förutom en hade blandade uppfattningar av hur reformer påverkar och därför kan citat från en yrkeslärare finnas under flera beskrivningar för de olika uppfattningarna.

Osäkerhet

Tre av de åtta yrkeslärarna påpekade att reformen inte var färdig planerad när intervjuerna gjordes och att de inte visste tillräckligt för att kunna uttala sig desto mer om reformens påverkan eller att de var osäkra på reformens resultat. En av dessa lärare sade ändå att bedömning inte ändras genom reformen, utan att bedömning oavsett typ av reform fortsätter som förut.

Eftersom vi inte är in i det ännu så vet vi ju inte riktigt allting. Men det vi nu fått information om så – nog är ju bedömningen fortfarande densamma iallafall. – M3

Påverkar inte

Ytterligare tre yrkeslärare uppfattade inte att reformen skall komma att påverka bedömningen. En yrkeslärare pratade om att det bedömningssystem som hen använder sig av fortsätter för att det är rättvist. En annan yrkeslärare nämnde att reformen inte kommer att påverka just den branschen som hen arbetade i men nog att den kommer att påverka andra branscher och utbildningen i sin helhet. Detta berodde enligt läraren på att de studerande alltid har gjort i princip alla praktiska övningar och inläring i arbete ute i arbetslivet på grund av branschens natur.

Jag tror inte att för oss så blir det inte så där jättestora förändringar, det är andra branscher där det ändrar deras system mera. – K3

Passiv

Flera yrkeslärare ansågs vara passiva i sin uppfattning till reformens påverkan på bedömning. En yrkeslärare pratade till och med om att hen anser att det ändå inte gör någon skillnad vad hen gör på grund av att det är ständiga förändringar på gång. En annan yrkeslärare kände att

det var oroväckande att lärarna i kollegiet är passiva och inte diskuterar reformer mer än vad de tycks göra.

... man kan ju få en tanke 'nå det är ingen skillnad hur jag gör för att allt ändå ska ändras' – vet du man ger nästan upp... – K4

En yrkeslärare sade att hen inte följer med så noggrant i reformer utan uppmärksammar bara de delar som påverkar hens arbete direkt.

Positivt

Endast en av yrkeslärarna var uttryckligen positiv till reformer generellt. Denna lärare hade under intervjun svårt att utveckla sina svar på frågor om reformen men hade inga negativa uppfattningar om reformer. Jag har i tolkningen av detta resultat bedömt att läraren i fråga inte fått eller tagit del av tillräcklig information för att känna sig bekväm i att diskutera reform. Eller att hen inte känner sig påverkad av reform i arbetet.

Men nog är det ju bra också att det är föränderligt [...] man hamnar ju att förnya sig själv också med material och allt vad det innebär. – M3

Negativt

Flera av yrkeslärarna som intervjuades var något till mycket negativt inställda till hur reformer påverkar. En av yrkeslärarna tog upp hur man som lärare måste åsidosätta sina åsikter till en reform och ta till sig förändringarna som kommer. Läraren ansåg att alla är till en början negativt inställda till förändringar.

... allihopa är vi ju på så vis att då det kommer en ändring så är vi ju lite negativt inställda till det att vi är kanske inte allihopa så där 'jippie nu har det kommit en ändring igen'- det är bara att bita i sura äpplet och ta det till sig och jobba på det. – M1

Den yrkeslärare som jobbat längst som yrkeslärare ansågs vara mest negativ av alla intervjuade. Hen ansåg att vissa förändringar tycks göras endast för att ändra på något och inte för att en ändring behövs. Hen uppfattar det som jobbigt att först lära sig ett system för att snabbt byta och behöva lära sig ett annat system. Yrkesläraren pratar till och med om att det känns som att det skulle vara bäst att strunta i alla förändringar och göra som läraren själv tycker eller har gjort tidigare.

... jag vet inte varför man ändrar sånt där. Om man gör det bara för ändringens skull eller [...] varför får inte ett system vara som det är, som fungerar som man har lärt sig [...] när man börjar kunna en sak så nä då ska det ändras och förändras, det är alla år någon förändring. Så man blir som till sist så börjar man göra som man gjort och skiter i alla förändringar – känns lite så ibland. – M4

Lärares uppfattningar om vad som påverkas

Yrkeslärarna talade mycket om vad som de tycker påverkas genom yrkesreformen 2014 – 2018. Främst uppfattade de att *arbetslivets ansvar* påverkades, att *flexibiliteten* i utbildningen påverkade både dem själva som lärare och studerande och några yrkeslärare uppfattade att reform påverkar dem *känslomässigt*.

Arbetslivets ansvar

I och med yrkesreformen 2014 – 2018 planerar man att lägga över en större del av utbildningen och inläringen på arbetsplatserna eller i arbetssituationer. Detta är något som yrkeslärarna är väldigt oroade över. Huvudsakligen oroar sig lärarna för hur arbetslivet kommer att ta emot studeranden då mängden studeranden och tiden på arbetsplatsen ökar och för hur bedömningen samt inläringen kommer att påverkas av detta.

Att lägga ut det på industrin och på arbetsplatserna, inte har de ju utbildning för bedömning inte. [...] De vill egentligen inte ha med undervisning och bedömning att göra på arbetsplatserna. De tycker inte om det, det är inte deras sak. De vill hemskt gärna visa killarna hur man gör saker och så här men allt det som har att göra med den där teoretiska biten och bedömningen att göra så gillar de inte. [...] Jag begriper inte vitsen med att ta bort bedömningen – av lärarna! – K2

De intervjuade yrkeslärarna poängterar gång på gång att arbetslivet saknar pedagogisk behörighet, kunskap och erfarenhet av att bedöma, något som yrkeslärarna är rädda för att det leder till felaktig bedömning. En vanlig uppfattning hos yrkeslärarna är att arbetsplatshandledarna eller den externa bedömaren inte ger de studerandena rättvisa bedömningar då bedömaren ifråga inte är tillräckligt insatt i utbildningen och hur man ska bedöma.

Värt att notera här är att efter att en intervju var avslutad och en informell diskussion fortsatte nämnde en av yrkeslärarna att fortbildning eller stöd för bedömning och handledning på arbetsplatserna erbjuds arbetsplatshandledarna och arbetsgivarna men att stödet inte tycks tas emot eller tycks inte vara tillräckligt för att ge handledarna och arbetslivet de kunskaper som behövs för att handleda och bedöma studeranden.

... jag undrar nog om egentligen arbetslivet och handledarna där har förstått att dom kommer och få mycket mera ansvar för själva lärandet. Och det som är prekärt i den här sitsen är ju det att det är ju inte deras grunduppgift. – K3

Några av yrkeslärarna nämnde att yrkesutbildningen inte kan räkna med att arbetslivet tar emot studeranden då bedömningssituationen ibland kräver att flera arbetstagare deltar i bedömningen och det på så vis blir ett ekonomiskt bortfall då produktionen eller arbetet upphör under den stunden som bedömningen görs. Nämnvärt är också att inte enbart under bedömningssamtalet krävs uppmärksamheten av flera arbetstagare utan även under själva yrkesprovet.

Jaa, egentligen så tycker jag nog inte att man ska frånta lärarna bedömningen [...] husbyggaren [läs: handledare/extern bedömare] så bedömer den här eleven [...] och ska vi säga han har varken pedagogisk utbildning och kanske inte har så lång erfarenhet och ändå så bedömer han den där eleven [...] lärarna mister sin funktion. – M4

Som följande talar samma yrkeslärare bland annat om att hen tycker att yrkesskolorna tar pengar av arbetslivet när studerande skickas ut på inläring i arbete. Vad som läraren menar med pengar förblir oklart men jag har tolkat det som att yrkesläraren menar resurser och att studerande på inläring i arbete kräver resurser i arbetslivet som man då kan likna till att yrkesskolan tar pengar av arbetslivet. Dessutom tycker yrkesläraren att utbildningsanordnare och yrkeslärare borde sköta bedömningen vid yrkesskolan och inte ute på inläring i arbete. Läraren går till och med så långt som att säga att hen tycker att staten har gjort fel beslut och förändringar i och med yrkesreformen 2014 – 2018.

... man kan ju inte börja kräva att de ska sköta utbildningen och skolan ska som bara ta pengarna och skicka ut dem och någon annan göra jobbet... och även tycker jag sköta den här bedömningen

själv på skolan. Jag tycker det är lite fel väg som riksdagen och regeringen går fram med den här nya reformen. – M4

Flexibilitet

En yrkeslärare pratade om hur utbildningen har blivit mera flexibel. Vilket hen såg som positivt för de studerandena eftersom de kan studera i sin egen takt. Men det kräver att lärarna ändrar sina rutiner. Flexibilitet i yrkesutbildningen har gjort att yrkeslärare är stressade. Den kräver att lärarna ska planera in och uträtta många fler uppgifter än tidigare. Samma yrkeslärare nämnde att de studerande också ska vänja sig vid förändringarna i utbildningen. Hen nämnde att igenkännande av kunnande och erkännande av kunnande kan göra att avundsjuka mellan studerandena växer då en studerande kan slippa undan en kurs medan de andra studerandena behöver avlägga den. Samtidigt tyckte läraren att bedömningen har blivit för omfattande och att det är krävande att börja om tankeprocessen för varje individ.

... att lära studerande tänka om, för de är ju så inrutade i ett visst sätt att göra [...] det trappar upp tempot och du ska ha mera på gång på samma gång [...] det att man får det väldigt individanpassat det är ju en bra sak [...] det har blivit vidare – mer krävande att hålla reda på och att tänka på varje specifik individ det skulle då behöva finnas mera tid för det helt enkelt. – K1

Flexibilitet och individualism i yrkesutbildningen sätter också vissa krav på den studerande enligt en yrkeslärare. Hen menade att studerande har svårare att hålla reda på vilka examenshelheter som kvarstår i studieregister då det tar en lång tid för att få in bedömningen för de skilda helheterna i och med deras storlek.

Det kan ta väldigt länge innan du har den klar så att du i ditt studieregister ser att du har det klart, det kan ta ett halvår inom vissa branscher så kan det gå 1,5 år till 2 år. Det gör ju det på något sätt så har våra studerande inte ett bra verktyg idag att följa med hur det går. – K3

Individanpassningen och förändringen av läroplanen med stora examenshelheter gör att en yrkeslärare tycker att det är svårt för hen att följa med i de individuella yrkesproven på inläring i arbete då de kräver mycket planering, tid och resurser som läraren och utbildningsanordnaren inte har avsatt resurser för. Examenshelheternas omfång gör också att en arbetsplats kanske inte arbetar med alla de moment som ska tas upp i en examenshelhet. Åtminstone en yrkeslärare nämnde att många delar i examenshelheten då behöver göras inom yrkesskolan och att endast 5-10% görs på inläring i arbete.

Tidigare påverkade närvaron en studerandes betyg i kurser och slutbetyg. Genom reformering av utbildningen har detta slopats och den studerande ska kunna delta i undervisningen även på distans eller kunna avlägga en examenshelhet på annat sätt om så krävs. En yrkeslärare tyckte att även om närvarokrav har varit en stor faktor i bedömningen av de studerande har hen inte beaktat det så mycket i bedömningen från tidigare.

Känslomässigt

Samarbete inom kollegiet

En av de intervjuade yrkeslärarna undervisar i gemensamma ämnen. Hen pratade under intervjun om hur yrkesreformen 2014 – 2018 påverkar hen även om den inte påverkar hens arbetsuppgifter eller undervisningen. Läraren samarbetar mycket med andra yrkeslärare för att utbildningen ska bli en sammanhängande enhet av gemensamma ämnen och yrkesämnen. Yrkesläraren ansåg att reformen påverkar hen känslomässigt. Läraren känner sig maktlös när kollegor kommer för att diskutera förändringarna som sker i utbildningen och hen inte kan göra något åt förändringarna.

Det påverkar mitt jobb på det viset att jag samarbetar ju ganska mycket med de här yrkeslärarna [...] mest kanske på en sån här känslomässig nivå för jag känner ju mig maktlös när de berättar. –
K2

Reformer påverkar också den uppfattade stressnivån hos yrkeslärarna. De känner att de inte hinner med administrativa uppgifter. Yrkeslärarna fokuserar mest på studerandena därför hamnar administrationen i underläge. Flera yrkeslärare uttryckte också irritation och frustration mot det håll som reformer och förändringar i utbildningen är på väg åt.

Maktlöshet

Vissa yrkeslärare känner att de studerandena och utbildningen överlag inte kommer att ha ett behov av lärare i framtiden, då förändringar gör så att utbildningen sätts mer på arbetslivet än på utbildningsanordnaren. Detta gör att de känner sig obehövliga och de anser att utvecklingen av yrkesutbildningen är fel. Då bedömning av kunnande har flyttats till inläring i arbete uppfattar vissa lärare att den makt de haft har försvunnit. De anser att lärarens

befogenhet att bedöma en studerande inte längre tas hänsyn till utan det är endast arbetslivets bedömning som är viktigt.

En yrkeslärare uppfattade att dokumentering och byråkrati har blivit en vanligare arbetsuppgift för lärarna. Hen tyckte att det var onödigt mycket byråkrati och att det verkar som om blanketter och information måste finnas till för att vid behov kunna ge bevis och att det verkar vara viktigare än det egentliga syftet med bedömning.

Det är ju att dokumentera att du har gjort någonting det är ju det viktigaste det. Det känns som att det fokuseras för mycket på att dokumentera ifall om någon skulle kolla vad som har hänt så det känns som att vi lägger för mycket tid på det. Och det är ju på egen tid, inte är det ju på lektionstid som det blir gjort. – M3

Yrkeslärarna tycker också att besluten som tagits eller tas i en reform strider mot det som händer i verkligheten.

Uppgivenhet

Två yrkeslärare nämnde att de känner att det ofta kommer nya förändringar och att de blir uppgivna och känner för att nonchalera förändringarna. En yrkeslärare sade att hen tyckte att sådana förändringar som gjorts tidigare återkommer och att hjulet uppfinns på nytt inom yrkesutbildningen.

Det är lite lustigt att då man börjar ha varit med i gemet tillräckligt länge så börjar man märka att, jaha sån där gammalt som kom där i början på 2000-talet så kommer tillbaka, inte finns det något nytt det är bara hjulet som snurrar. – K3

5 Diskussion

I detta avslutande kapitel diskuteras avhandlingens resultat och vad resultaten innebär i relation till tidigare forskning och teori. Metoden som valts diskuteras och bedöms i förhållande till resultatet. Slutligen ges förslag på fortsatt forskning.

Syftet med avhandlingen är att studera yrkeslärares uppfattningar av bedömning och hur utbildningsreformer inom den grundläggande yrkesutbildningen tycks påverka yrkeslärares uppfattningar. Forskningsfrågorna är: hur uppfattar yrkeslärare att bedömning förändras genom reform och hur påverkar reform dessa uppfattningar.

5.1 Resultatdiskussion

Som följande diskuteras resultaten för varje forskningsfråga i relation till tidigare forskning och teori. Forskningsfrågorna hade flera gemensamma nämnare vilket märks i resultatredovisningen.

De centrala slutsatserna för undersökningen är att yrkeslärarna uppfattar att deras roll som bedömare förändras då yrkesutbildningen reformeras. Yrkesreformen 2014 – 2018 anser de har haft en stor påverkan på deras arbete. Undersökningen har resulterat i att det nu finns beskrivet hur yrkeslärare i Finland uppfattar reform och hur de uppfattar att förändringar i utbildningen i sin tur förändrar och påverkar bedömning. Yrkeslärarna fokuserar på den förändringen som är mest omfattande i yrkesreformen, nämligen arbetslivets ansvar i utbildningen. De är oroliga, frustrerade och uppgivna på de ständiga förändringarna i yrkesutbildningen.

Som framgått i tidigare kapitel gjordes intervjuerna för denna avhandling under mars och april 2017. Jag var som forskare inte bekant med vad de intervjuade yrkeslärarna hade fått för information eller besked kring reformen från tidigare. Under intervjuerna framkom skillnader i hur mycket information var och en av yrkeslärarna tyckte att de hade fått eller faktiskt tagit del av. Jag har under hela denna process varit medveten om hur tidpunkten för undersökningen och yrkesreformen 2014 – 2018 har korsat varandra och att detta kan ha

kommit att påverka resultaten. Resultaten visar ändå på viktiga aspekter i yrkeslärares uppfattningar av reformer.

Yrkeslärares uppfattningar om hur bedömning förändras genom reformer

Resultaten visar att de intervjuade yrkeslärarna inte uppfattar att bedömning förändras ur ett första ordningens perspektiv, alltså sådant som kan observeras med bedömning. Beslutet och den subjektiva värderingen som yrkesläraren gör uppfattas kvarstå även om utbildningen reformeras. Följaktligen visar analysprocessen att yrkeslärarna uppfattar att bedömning förändras genom reformer ur ett andra ordningens perspektiv. Syftet med avhandlingen var inte att undersöka direkta förändringar i bedömning utan syftet var att studera hur yrkeslärare uppfattar att reformer förändra bedömning och undersöka om reformer påverkar yrkeslärares uppfattningar av förändringar. Resultatet för den första forskningsfrågan visar på hur olika aspekter som har med bedömningen att göra uppfattas förändras i och med yrkesreformen. Jag anser således att den första delen av syftet har uppnåtts.

Om man ställer yrkeslärares uppfattningar på den linje med två ytterligheter som Remesal (2010) utvecklade finner man följande: Likt de lärare som var enbart av den uppfattningen att bedömning var en metod för att styra pedagogiken, verkar också yrkeslärarna se bedömning som en daglig sak som behöver ske för att läraren vid behov ska kunna ändra undervisningen. Jag anser att yrkeslärarna inte uppfattar att enda nyttan med bedömning är att tvinga studerande att lära sig och att studera, i motsats till en del av de lärare som i den refererade undersökningen uppfattar bedömning som något som legitimeras av samhället. Yrkeslärarna uppfattar att rollen som bedömare är en huvudsaklig del i deras arbete. Dessutom anser de att bedömningen ska stödja den studerande mer så än betygsätta den studerandes prestation. Dock var det en av yrkeslärarna som talade om att bedömning rent ut av kan ha negativa konsekvenser för vissa studerande. Lärare i Brown, Lake och Matters (2011) undersökning var likt denna lärare varsam med vad de anser är bedömningens syfte. Aktsamheten berodde på att de uppfattade att kvalitet och dugligheten är viktiga när bedömningen används för att hålla studerande ansvariga.

Detta resultat leder mig till att anta att yrkeslärarna i denna undersökning tycker att den formativa bedömningen så som förklarad av Lundahl (2011), Black och Wiliam (2012), Gardner (2012a) och Roskos och Neuman (2012) är mycket viktig. Enligt de utsagor som undersökningen baserar sig på fokuserar de främst på den formativa bedömningen när de beskriver sina uppfattningar om bedömning. I *Bedömning för lärande*, skriver Lundahl (2011, s. 54-63) en hel del om bedömning för lärande som återkoppling och utveckling. Då yrkeslärarna har beskrivit hur de bedömer har de förklarat att de berättar för den studerande vad som kunde ha gjorts bättre och vad som gjordes bra och de för en utvecklande dialog med den studerande för att få den studerande att inse vad hen måste utveckla för att nå nya mål och bättre resultat.

Den huvudsakliga uppfattningen hos de intervjuade yrkeslärarna överensstämmer med den uppfattning som Remesal kallar en blandad pedagogisk uppfattning av bedömning. Några yrkeslärare skiljer på bedömning och betygssättning där bedömning får nästan samma roll som utvärdering. Bedömningen görs dagligen och är viktig för att observera och följa upp vad den studerande gör. Den behövs för att läraren ska veta på vilken nivå studerande befinner sig och för att läraren ska veta om lärarens mål är samma som studerandes mål. (Remesal, 2010, s. 478.)

Det är intressant men ändå en självklarhet att yrkeslärarna uppfattar att tiden som de har för bedömningsarbetet är en förändring. De allt fler och omfattande arbetsuppgifterna som yrkeslärare får tycks stressa dem. Det verkar vara så att yrkeslärare behöver tid för att de ska känna att de gjort en rättvis och trovärdig bedömning av kunnande men de uppfattar att den tiden inte finns till förfogande på grund av knappa resurser. Dessa resultat överensstämmer till en viss del med narrativet oroliga Ethan i Vähäsantanen och Eteläpelto (2009, s. 23) undersökning där reform uppfattas öka yrkeslärares uppgifter och tillsätta fler uppgifter till yrkeslärarens arbetsbeskrivning. Dessutom är det intressant att se hur yrkeslärarna även kan resonera över att arbetslivet inte har reserverat tid för att under perioderna för inläring i arbete bedöma en studerande. Även dessa resultat överensstämmer med Vähäsantanen och Eteläpelto's narrativ oroliga Ethan eftersom det också uttrycker en rädsla för att de studerandena skulle lämna utan tillräcklig handledning och stöd under inläring på arbetsplatsen som följd av den nya läroplanen (2009, s. 23). Jag anser att det är viktigt och värdefullt att yrkeslärare försöker se på utbildningen ur arbetslivets perspektiv.

Några yrkeslärare uppfattar också att tiden som arbetslivet har för den studerande på inläringen i arbete är för liten. En yrkeslärare tyckte att tiden som den studerande ges för bedömningsamtal med ansvarig lärare eller en yrkeslärare är för liten. Jag har inte funnit liknande resultat som Vähäsantanen och Eteläpelto (2009, s. 24) resultat där yrkeslärare inte var intresserade av att planera och organisera de studerandes inläring i arbete eftersom deras egna professionella orientering som en utbildare vid yrkesskolan hotades av reformen. Yrkeslärarna verkar i denna undersökning hellre vilja ha mer kontroll över de studerandes inläring i arbete eftersom de inte verkar lita på att arbetsplatshandledarna och arbetslivet gör ett tillräckligt bra jobb.

Relationen som skapas mellan den studerande och yrkesläraren uppfattas av yrkeslärarna som en viktig del i bedömningen. De anser att bedömningen blir mer rättvis och individuell då de kan framhålla den studerandes personlighet, styrkor och svagheter. I lagen om yrkesutbildning definieras personlig tillämpning i yrkesutbildningen. Där står att en personlig utvecklingsplan för kunnande ska utarbetas för varje individuell studerande där en rad uppgifter ska finnas med. (531/2017.) Yrkeslärarna uppfattar inte att arbetsplatshandledare på inläring i arbete har en tillräckligt etablerad relation till den studerande. Att yrkeslärare uppfattar relationen mellan lärare och studerande eller relationsskapandet som viktig stöds av Ketelaar et. al. (2012, s. 311) som kom fram till liknande resultat. I en del av den teori som tas upp i denna avhandling framkommer vikten av att betygs- och bedömningssystemet som används måste ge ett rättvist och likvärdigt betyg (Eklöf, 2009, s. 65). Jag anser att detta är ett dilemma inom yrkesutbildningen om bedömning de facto går till så att yrkeslärarna delvis baserar en studerandes betygsättning på relationen som finns mellan lärare och den studerande. En rättvis bedömning hålls objektiv genom att man jämför en individs kunnande och påvisande av kunnande med examenskriterier och läroplan utan att låta individens personlighet, styrkor och svagheter påverka jämförelsen. Detta är ett intressant fynd i denna undersökning och borde således undersökas vidare för att en djupare förståelse av bedömningen i yrkesutbildningen ska kunna uppnås.

Yrkeslärarna beskriver sina uppfattningar av bedömning i enlighet med de styrdokument som används på yrkesutbildningen i Finland och yrkesutbildningslagstiftningen. Dock känner yrkeslärarna att deras huvudsakliga syfte med bedömning är att stödja den studerande i sina fortsatta studier och utveckling till en yrkeskunnig individ. Men uppfattningarna skiljer sig

något hos deltagarna. Skillnaderna är inte av stor signifikans eftersom de berättar om hur individer motiveras eller inte motiveras av bedömning och betygssättning i utbildning, vilket är känt från tidigare.

Det som var intressant var hur en yrkeslärare pratade om att det var svårt att vara objektiv i sin bedömning. Man kan alltså anta att även om yrkeslärarna följer den kriteriebaserade bedömningen så kan deras värdering av en studerandes kunnskap rubbas av deras egna åsikter och uppfattningar. Enligt Smith (1973, s. 4 – 5) syftar kriteriebaserad bedömning till två saker: ge specifik information om individens prestationsnivåer i enlighet med utbildningsmålen och tillhandahålla information om hur effektiv instruktionerna i undervisningen är. Ytterligare poängterar Sadler (2005) att de studerande förtjänar att bedömas på basen av kvaliteten som deras arbete har och inte i jämförelse med andra studerandes arbete. Det är alltså ytterst viktigt i yrkesutbildningen att yrkeslärare kan bortse från olikheter och att de även har tillgång till verktyg och hjälpmedel för att kunna bedöma de studerandena mera rättvist och jämlikt oavsett etnicitet, ålder, kön och kultur.

En vanlig uppfattning hos de intervjuade yrkeslärarna är att rollen som bedömare är en svår del i deras arbete. Jag utgår från att alla som arbetar med utbildning och lärande vill se de individer som lär sig blomstra och utvecklas. Men det betyder att läraren ibland måste utsätta den individen för kanske obekväma situationer och på så vis försöka utveckla individens tankesätt. Yrkeslärarna anser att bedömning är mest rättvist när den är kriteriebaserad och utgår från den studerandes nivå och mål i relation till examensgrunder och -kriterier. Remesal (2010) kom fram till liknande svar i en likartad undersökning i Spanien. Att lärare tycker att bedömning är en komplex del i sitt arbete kan ha att göra med lärarens individuella erfarenheter och uppfattningar. Olika lärare bedömer enligt olika förfaranden beroende på vad de varit med om tidigare och vad de anser som viktigt i bedömningen.

Att yrkeslärare uppfattar sin roll som en stöttepelare för den studerande är något som också framkom i Ketelaar et. al. (2012) studie gjord i Nederländerna där största delen av yrkeslärarna som deltog i studien uppfattade att aktivt stöda och guida den studerandes lärandeprocesser var en del av den coachande rollen som föreskrivits läraren i förändringen av yrkesutbildningen. Denna avhandling har dock inte undersökt hur yrkeslärare i Finland

uppfattar den coachande rollen utan rollen som bedömare, men dessa två roller som yrkesläraren innehar är väldigt snarlika.

Jag kan inte med säkerhet säga att yrkeslärarna under intervjuerna tog ställning till vem som i framtiden ska inneha huvudansvaret för bedömning av kunnande och hur eller var kunnande ska bedömas. Jag har tolkat avsaknaden av diskussion i detta ämne som att alla yrkeslärare uppfattar att lärare i fortsättningen ska inneha ansvaret för bedömning av kunnande. Men resultaten visar ändå på att yrkeslärarna inte verkar lita på att arbetslivet har ett genuint intresse för att handleda eller bedöma studerande i yrkesutbildningen. Främst litar de inte på den relation som finns mellan arbetsplatshandledaren och den studerande. Men de anser också att arbetslivet inte ser de många möjligheterna som finns i att ha en studerande från en yrkesutbildning på inläring i arbete.

Att yrkeslärarna anser att arbetslivet saknar behörighet för att bedöma den studerande tyder på att yrkeslärarna anser att de som bedömer en yrkesutbildningsstuderande ska ha en pedagogisk behörighet. En yrkeslärare nämnde att hen tänker på att utbildningen och bedömningen ska ha någon sorts arbetsrelevans. Yrkesläraren verkade vara något angelägen om arbetslivets inflytande i yrkesutbildningen. Ytterligare en av yrkeslärarna uppfattade arbetslivets uppgift i yrkesutbildningen som att visa de studerande en verklighetsbaserad bild av yrket och att stöda och handleda de studerandena i arbetsuppgifter och processer.

På basen av detta resultat bedömer jag att yrkeslärarna uppfattar att förändringar och reformer i yrkesutbildningen har förändrat arbetslivets uppgift inom utbildningen. Yrkeslärarna har stor respekt för det stöd som arbetslivet agerar som för de studerande i yrkesutbildningen. Men lärarna verkar anse att arbetslivets uppgift stannar med att stöda och handleda. Möjligtvis borde arbetsplatshandledare bedöma nyckelkompetenser och eventuellt också andra delar av yrkesprovet. Vilka dessa delar borde vara framkom inte desto mer men kunde vara något att utforska ytterligare i framtida forskning.

Det är intressant att vissa yrkeslärare uppfattar att de ofta bedömer största delen av kunnandet under närundervisningen vid yrkesinstitutet än ute på inläring i arbete. De som uppfattade

bedömningsituationen som sådan ansåg att instituten kan erbjuda en mer flexibel arbetsmiljö än många arbetsplatser. Detta syns mera inom vissa branscher än andra då en del arbetsplatser exempelvis endast arbetar med en produkt eller arbetar med att tillverka en del i en helhet och på så vis inte har den önskade mångsidigheten som yrkesutbildningen kan önska.

Jag har i resultaten valt att beskriva inläring i arbete, närundervisning, besparingsåtgärder och studietakt som olika resurser som yrkeslärarna uppfattar förändras genom yrkesreformen. Resurser uppfattas som något som ofta eller alltid förändras i utbildningsreformer och yrkeslärarna uppfattar även att resurser förändrar bedömning. Området är något som oroar varje yrkeslärare som intervjuades och det leder mig till att anta att resurser är ett generellt orosmoment hos yrkeslärare.

Det som yrkeslärarna uppfattade förändras är inläring i arbete, nedskärning i närundervisning, reform som ekonomisk besparingsåtgärd och snabbare studietakt. Flera yrkeslärare återkommer gång på gång till hur ökningen av inläring i arbete påverkar bedömningen och att resurser som tidigare använts till närundervisningstimmar skärs ned och överförs till inläring i arbete. Ett intressant resonemang var hur en yrkeslärare funderade över om nedskärningen i närundervisningen i yrkesutbildningen kunde leda till att yrkesutbildningsstuderande i framtiden kan komma att få en lägre prioritet på inläring i arbete vid arbetsplatser. Således blir studeranden utan handledning, stöd och bedömning om arbetslivet skär ner på antalet personal och arbetstid som finns till förfogande.

Jag anser att den rädsla som yrkeslärarna uttrycker i denna undersökning är legitimerad. De åtgärder som regeringen Sipilä 2015 tagit genom spetsprojektet som berör yrkesutbildningen verkar vara början till att förändra den grund som yrkesutbildningen står på. Yrkeslärarna uppfattar att de byråkratiska förändringarna kommer att leda till pedagogiska förluster i slutänden. De befarar att yrkeslärarprofessionen kommer att vara onödig i framtiden. De ser en oroväckande likgiltighet mot kvaliteten på yrkesutbildningen. Dessa uppfattningar bör dock tolkas med en viss försiktighet eftersom resultaten kan bero på den situation som yrkeslärarna befann sig i under intervjuerna och storleken på samplet.

Några av yrkeslärarna nämnde under sina intervjuer att styrdokument och läroplan samt information från utbildningsanordnare och ministeriet sällan informerar om hur yrkesläraren ska hantera situationer där den studerande inte blir färdig på utsatt tid och kräver mer stöd och handledning. Yrkeslärarna känner att studerande numera har mer och allvarigare problem med psykisk ohälsa och att vissa studeranden har svårt att anpassa sig till yrkesutbildningens samt arbetslivets rutiner. En yrkeslärare nämnde att ingen information har fått angående liknande situationer. Det är intressant och problematiskt att psykisk ohälsa tar mer utrymme inom utbildning. Det som är skrämmande är att yrkeslärare tycks förberedas så lite, eller inte någonting alls, för att kunna ta hand om situationer där en studerande mår psykiskt dåligt eller inte har de psykiska krafter som behövs för att fullfölja en yrkesutbildning.

Sammanfattningsvis uppfattar inte yrkeslärare att tillvägagångssättet som de använder när de bedömer förändras av reformer eftersom det är något som bygger på deras egna värderingar, erfarenheter, uppfattningar och de studerande som de bedömer. Jag vill återkomma till att lärares arbete är komplext och att svaret på den första forskningsfrågan inte är så enkelt som att bedömning inte förändras av reformer. Förändringar i andra delar av yrkeslärarens arbete eller yrkesutbildningen gör att yrkeslärarna uppfattar att bedömning förändras eller att de behöver förändra sättet de närmar sig frågan om bedömning av yrkesstuderanden. Tiden som ges åt bedömning, resurser och samarbete med arbetslivet är kategorier som beskriver vad yrkeslärare uppfattar som förändras i bedömning i utbildningsreformer.

I Finland värdesätts läraryrket väldigt högt på grund av utbildningsnivån som förutsätts hos behöriga individer och på grund av den status som läraryrket fått genom resultaten från internationella mätningar på utbildningssystemen. Det är väldigt intressant att yrkeslärarna resonerar på det sätt som de gör i denna undersökning. Som beskrivits i kapitel 2.2 är man behörig yrkeslärare om man har en högskoleutbildning inom ämnet, arbetserfarenhet och att man avlagt pedagogiska studier på 60 studiepoäng. Om man ser på den totala tid som krävs för att bli behörig yrkeslärare enligt finländsk lagstiftning tar det en väldigt lång tid för att uppfylla dessa krav. Det skulle vara mycket märkvärdigt om personer i arbetslivet eller industrin kunde uppfylla dessa krav trots att de inte avlagt pedagogiska studier vilket är oerhört viktig i rollen som lärare eller utbildare.

Reformers påverkan på yrkeslärares uppfattningar av förändring

I denna undersökning har fyra sätt på vilka yrkeslärares uppfattningar påverkas av reformer formats. Undersökningen har kommit fram till samma resultat som många andra undersökningar inom detta område: att uppfattningar av reformer och påverkan på lärares arbete är komplext (Vähäsantanen & Eteläpelto, 2009; Ketelaar et. al., 2012; Vähäsantanen, 2013; Remesal, 2010). De olika sätten är och beskrivs på följande vis:

- Osäker (Yrkesläraren vågar inte uttala sig)
- Påverkar inte/Positiv
- Passiv (Yrkesläraren är oengagerade)
- Negativ

Jag ska som följande diskutera vad dessa uppfattningar kan bero på. För det första måste det fastställas att hur en uppfattning påverkas beror på personen i fråga. Hurdana värderingar personen har, vilka erfarenheter av reformer som personen har från tidigare, till hur stor grad reformer påverkar en persons arbete och så vidare. I denna undersökning kan dock fastställas att tidpunkten för undersökningen kunde ha att göra med att några yrkeslärare var osäkra eller inte vågade uttala sig om hur yrkesreformen påverkar. Yrkeslärarna kunde också vara osäkra på grund av att de fått dålig information om vad som kommer att gälla genom yrkesreformen 2014 – 2018. Det kunde också ha att göra med om yrkesläraren saknade intresse för att förbereda sig på reformen och därför inte tagit del av information som getts.

De reformer som gjorts på yrkesutbildningen har varit till naturen olika eller uppfattats att vara av olika natur av yrkeslärarna vilket kan ha att göra med att det finns en skillnad mellan uppfattningarna hos deltagarna. De yrkeslärare som deltog i undersökningen uppfattade inte att reformer under 2000-talet skulle ha förändrat principen att bedöma. Resultaten visar inte heller att förändringen i studiernas omfång (dvs. övergången från studieveckor till kompetenspoäng) har påverkat yrkeslärares uppfattningar.

Endast en av de åtta intervjuade yrkeslärarna tyckte att reformer är positiva. Att behöva förnya sig själv och sitt utbildningsmaterial såg läraren som en positiv effekt av förändringar. Yrkeslärarens uppfattning påverkades inte så mycket av reformer och hen verkade inte heller känna sig hotad av reformer. Vähäsantanen och Eteläpelto (2009, s. 26) fann även i sin undersökning att det fanns yrkeslärare som var positivt inställda och att de understödde

reformen. Detta berodde på att reformen sågs som att den kunde bringa läraren uppgifter som hen hade önskat sig och att reform var en fantastisk möjlighet för de studerandes lärande och för utvecklingen av utbildningslinjerna. Orsaker till varför några yrkeslärare i denna undersökning tolkades vara passiva i hur deras uppfattningar påverkas av förändring är flera. Det kan bero på att läraren anser att reformen är fel och väljer att strunta i den. Vilket skulle kunna ha en ödesdiger effekt på slutresultatet och de studerandenas utbildning. Det kan också bero på att andra delar i deras arbete är så krävande att de inte har tid för att sätta sig in eller bry sig om reformer.

I allmänhet var nästan alla intervjuade yrkeslärare något till mycket negativa mot reformer och förändringar. Som står ovan var endast en lärare positiv. Flera tog ändå upp att även om de inte förstår syftet med reformer eller förändringar och är skeptiska, så försöker de att inte motsätta sig de förändringar som görs. Orsakerna till att yrkeslärares uppfattningar kan påverkas negativt av reformer är flera. Den största orsaken i denna undersökning verkade vara hur länge som man jobbat som yrkeslärare. De två yrkeslärare som jobbat längst (34 år resp. 23 år) tolkades vara mest ifrågasättande av och uttrycka sig mest negativa mot reformer. Yrkeslärares uppfattningar påverkas också negativt av det faktum att yrkesutbildningen ofta genomgår både mindre och större förändringar. En yrkeslärare som jobbat 12 år nämnde att hen varit med om tre reformer under den tiden. Tidigare forskning gjord på yrkeslärares uppfattningar om hur reformer förändrar deras professionella identitet visar att de yrkeslärare som undersöktes och som var negativt inställda till reformer var det på grund av att de ansåg att förändringarna, som var ett resultat av reformen, sågs som ett hot mot lärarens professionella identitet och roll. (Vähäsantanen & Eteläpelto, 2009, s. 23.)

Här bör nämnas att källan som använts till att diskutera beskrivningarna för dem som var positiva och negativa inte har studerat samma sak som denna undersökning. Vähäsantanen och Eteläpelto (2009) studie syftade till att förstå hur yrkeslärare uppfattar sin professionella identitet med hänsyn till en stor, extern läroplansreform. Den refererade studien undersöker alltså identitetsskapande och hur det påverkas av stora externa förändringar. Denna avhandling undersöker uppfattning och meningsskapande och hur det påverkas av stora externa förändringar. Jag tycker dock att dessa två studier kan jämföras för att visa likheter i resultaten eftersom båda fokuserar på lärares uppfattning av reform i den inledande fasen.

Som följande diskuterar jag lärares uppfattningar om vad som påverkas genom reformer. Data som analyserades framlade tre beskrivningskategorier: 1) *Arbetslivets ansvar*, 2) *Flexibilitet* och 3) *Känslomässig*. Yrkeslärare är oroad över att man med yrkesreformen 2014 – 2018 ska överföra mer av utbildningen till arbetsplatserna. De oroar sig för hur arbetslivet kommer att reagera i och med att bedömning av kunnande kräver åtminstone en arbetstagares uppmärksamhet under yrkesprovets utförande och när bedömningssamtalet sker. Detta resultat överensstämmer med det som Vähäsantanen och Eteläpelto kom fram till i sin undersökning (2009, s. 23 – 24). Yrkeslärarna oroar sig också över hur kvaliteten av utbildningen kommer att bli om allt mer av utbildningen flyttas över på arbetsplatserna. Två av lärarna som arbetar inom tekniska branscher påpekade att man på många arbetsplatser inte kan ha en studerande att utföra arbetsuppgifter eftersom uppgifterna är avancerade och kräver mycket erfarenhet. Yrkeslärarna ifrågasätter arbetslivets pedagogiska behörighet och erfarenhet men poängterar arbetslivets viktiga roll i yrkesutbildningen. Liknande fynd har inte påträffats i tidigare forskning och är väldigt intressanta att diskutera.

Dessa uppfattningar om vad som påverkas genom reform, överensstämmer med resultaten för första forskningsfrågan. Man kan säga att de generella åtgärderna i reformen oroar yrkeslärarna något eller till och med mycket. Under intervjuerna nämnde några yrkeslärare att de förstått att arbetslivet redan är negativt inställt till hur yrkesutbildningsanordnare och utbildningssystemet använder arbetsplatser. Några orsaker till denna inställning hos arbetslivet kan vara bristen på information om handledningen som krävs och bristen på fortbildning i hur man bedömer den studerande. Dessutom är yrkeslärarna negativt inställda till de uppgifter som studerande får göra på arbetsplatserna. Yrkeslärarna uppfattar att studerande ofta får uppgifter som inte alls hör till examensdelen som ska bedömas, utan får istället städa eller göra ”smutsjobb”.

Ökad flexibilitet inom yrkesutbildningen uppfattas till största del som positiv för studerande men negativ för yrkeslärarna. För yrkeslärarna kräver det anpassade rutiner och mera tid för igenkännande av kunnande vilket några av yrkeslärarna reflekterade över i intervjuerna. För studerande tar det tid innan de förstår det ändrade systemet med igenkännande och erkännande av kunnande och det kräver systematiska åtgärder från utbildningsanordnaren. I och med examenshelheternas ökade omfång uppfattar en yrkeslärare att det är svårt för de studerandena att hålla reda på deras studietakt i och med att stora helheter tar längre tid att

bedöma och synas i studieregister. Detta befarar yrkesläraren att kan sänka motivationen hos vissa studerande och till och med göra att vissa studeranden avbryter utbildningen. Examensdelarnas omfång uppfattas också som problematiskt av vissa yrkeslärare. Det kräver koncentration under yrkesprovet och en mångsidig arbetsplats för att en examensdels yrkesprov ska kunna genomföras i sin helhet på arbetsplatsen. Endast en av yrkeslärarna tyckte att utbildningen är bättre när den baserar sig på stora examensdelar än små kurser.

Nedskärningar och förändring i läroplan uppfattas av yrkeslärarna påverka bedömning. De känner att de inte har tid att bearbeta bedömning som tidigare och under diskussioner med studerande kommer andra ämnen än bedömning upp och tar tid. Nedskärningar i resurser och förändrad undervisningstid är något som stressar yrkeslärarna och gör att de känner en oro inför framtiden.

Som framkommit i resultatdiskussionen, både för den första forskningsfrågan och för den andra forskningsfrågan, är den känslomässiga påverkan som reformer har på yrkeslärare störst. Yrkeslärarna pratar om att känna sig maktlösa, uppgivna, oroade, stressade och uppfattar att förändringar i utbildningen eller specifikt yrkesreformen 2014 – 2018 påverkar kollegiet. Det kan vara så att stressen och pressen från övriga arbetsuppgifter har påverkat hur yrkeslärarna uppfattar förändringar och reform i utbildningen.

5.2 Metoddiskussion

Denna undersökning hade för avsikt att ta reda på vad yrkeslärare vid två yrkesutbildningsanordnare i Svenskfinland hade för uppfattning om hur reformen av yrkesutbildningen 2014 – 2018 förändrar bedömning av kunnande och hur denna reform påverkar yrkeslärarnas uppfattningar. I detta kapitel diskuteras undersökningens genomförande och metodens styrkor och svagheter som behandlas med avseende att besvara forskningsfrågorna.

Forskningsansats, datainsamling och analys

Enligt Marton (refererat i Larsson, 1987, s. 12) kan man inom utbildningspsykologi formulera två olika frågor som representerar två olika perspektiv. Den första ordningens perspektiv handlar om fakta, det som kan observeras utifrån. Den andra ordningens perspektiv handlar om hur någon upplever något eller hur något ter sig för någon. Även om en beskrivning är falsk ur första ordningens perspektiv är det en sann beskrivning ur andra ordningens perspektiv i och med att individen upplever det så. Jag anser att syftet med undersökningen har uppnåtts genom att yrkeslärarnas uppfattningar har analyserats, tolkats och kategoriserats för att beskriva hur yrkeslärarna uppfattar att bedömning förändras genom reformer samt hur yrkeslärarnas uppfattningar påverkas av reformer och att undersökningen har jämförts med tidigare forskning. Även om en individs eller flera individers uppfattningar av bedömning inte överensstämmer med verkligheten har den tolkade uppfattningen redovisats i resultatdelen. Den nationella reformambitionen har hela tiden funnits som en yttre referensram för arbetet.

Urvalet av respondenter skedde genom det jag valt att kalla för slumpmässigt snöbollsurval (Stukát, 2011, s. 70) eftersom att endast två intressenter anmälde sitt intresse efter att en förfrågan hade skickats ut två gånger till olika utbildningsanordnare. Till följd av det svala intresset som jag fick på intresseförfrågan blev jag tvungen att kontakta personer vid yrkesskolorna som i sin tur personligen frågade yrkeslärare om de ville ställa upp i undersökningen. Detta sköt fram den period som jag hade tänkt hänge åt intervjuerna med cirka två månader men jag var nöjd med den insats som kontaktpersonerna gjorde. Eftersom kontaktpersonerna skötte den första kontakten med intresserade yrkeslärare kunde jag inte styra vem som anmälde sitt intresse att delta förutom kravet på att deltagarna skulle vara lärare i den grundläggande yrkesutbildningen. Urvalet kunde således ha skett på ett annorlunda sätt men jag har under de magisterseminarier som jag deltagit i förstått att många avhandlingsskribenter har svårt att hitta intressenter i den population som undersöks.

Insamlingen av data skedde via individuella halvstrukturerade intervjuer. Datainsamlingsmetoden valdes dels för att yrkeslärarna skulle känna sig trygga genom att få uttrycka sina åsikter utan att kollegor i organisationen skulle få reda på lärarens uppfattningar och dels för att deltagarnas enskilda uppfattningar inte skulle påverkas av resten av gruppens uppfattningar. När datainsamlingen skedde hade regeringens lagproposition till riksdagen

varit tillgänglig på finska i Finland i ca ett halvt år. Då deltagarna i undersökningen tillfrågades hur den pågående reformen påverkar lärarens bedömning av ett yrkesprov svarade flera av deltagarna att de inte hade fått tillräckligt med information om reformen vilket också framgår i redovisningen av resultatet.

Data har transkriberats i enlighet med Åbo Akademi's transkriberingsregler (Åbo Akademi, u.å). Det arbete som krävde mest tid under denna process var utan tvekan analysen och kategoriseringsarbetet med intervjuerna. Arbetet krävde att jag under hela analysprocessen hade forskningsfrågorna och syfte i åtanke. Ett dataprogram där forskaren får hjälp med att organisera, analysera, strukturera och hitta insikter i kvalitativ data skulle ha varit ett stort stöd under processen.

Den undersökta gruppens storlek har gett upphov till undersökningens orienterande karaktär. Läsaren bör alltså beakta att resultatet för denna undersökning inte ska generaliseras på alla yrkeslärare i Svenskfinland. De bakgrundsuppgifter som samlats in om deltagarna har varit kön, ålder, yrkesbakgrund, yrkespedagogisk behörighet och erfarenhet av utbildning. I urvalet av deltagare har deltagarens kunskap om reformen inte beaktats. Jag är mycket nöjd med att fördelningen mellan könen blev lika med tanke på den urvalsmetod som undersökningen hade. Jag är också relativt nöjd över fördelningen mellan de olika branscherna. Deltagarnas konfidentialitet torde ha garanterats i studien och insamlad data har behandlats enligt överenskomna riktlinjer.

5.3 Förslag på fortsatt forskning

Undersökningens orienterande karaktär som diskuterats i föregående kapitel ger upphov till fortsatt forskning om hur yrkeslärare uppfattar reformer samt om och hur deras uppfattningar av olika delar i deras arbete påverkas av reformer. Exempel på hur sådana studier kunde arrangeras kunde vara en kvantitativ undersökning där yrkeslärare i hela Svenskfinland används som population för att eventuellt kunna resultera i en rapport för vidareutveckling av reformarbete. Eftersom yrkesutbildningsreformen 2014 – 2018 resulterar i att arbetslivet torde få mer ansvar för yrkesutbildningen är framtida forskning om arbetslivets uppfattning av dess betydelse i yrkesutbildningen av stor vikt. Mer forskning om detta ämne är emellertid nödvändig för att sambandet mellan den reformerade yrkesutbildningen och arbetslivet ska

kunna förstås tydligare. Forskning av samma karaktär som denna kunde också i framtiden göras på studeranden i yrkesutbildningen där det kunde vara intressant att se skillnader och likheter hos unga och vuxna som studerar inom yrkesutbildningen.

För framtida forskning borde det också vara viktigt att uppmärksamma fördelningen av respondenter vid olika yrkesbranscher. Denna avhandling hade två respondenter från samma bransch och två respondenter från branscher som är väldigt snarlika till yrke och utbildning. Chansen för att de respondenter som arbetade inom samma bransch skulle ha liknande uppfattningar var stor men överraskande nog skiljde sig ändå deras uppfattningar något. Yrkesbranschernas områden är så pass olika och den utbildning och undervisning som sker inom respektive områden varierar stort vilket gör yrkesutbildningen till ett mycket intressant forskningsområde där man kan gå in på små detaljer.

I Vasabladet den 11 maj 2018 finns en artikel som beskriver en familjs besvikelse över hur yrkesutbildningen har utvecklats. Mamman menar att hennes två söner är satta att själva planera och verkställa sin yrkesutbildning och att det leder till att sömnrutiner rubbas och pojkarna stannar ofta hemma på grund av självstudier och så vidare. I artikeln har en rektor för en yrkesutbildningsanordnare sökts för svar. Denna artikel ledde till en del skrivelser i media om yrkesutbildningen i Finland och främst i Österbotten. Under 2018 lämnas ytterligare en annan magisteravhandling på yrkesutbildningsreformen in vid Åbo Akademi (Holmlund-Norrén, 2018, Yrkeslärare i spänningsfält mellan nationella ambitioner och lokala praktiker). Dessa avhandlingar har undersökt olika fenomen med reformen och jag hoppas att de följs upp av flera andra magisteravhandlingar inom samma ämne. Att göra en undersökning om hur rektorer vid yrkesutbildningsanordnare ser på resultaten av yrkesreformen 2014 – 2018 var något som jag kontemplerade när jag skulle börja skriva magisteravhandlingen. Slutligen blev det ju inte så att jag gjorde en sådan undersökning men den forskning som tagits upp i denna avhandling samt undersökningens resultat kunde möjligen jämföras med rektorers uppfattningar i framtida forskning.

Litteraturförteckning

- Allwood, C. M., & Erikson, M. G. (2010). *Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Asp-Onsjö, L. (2011). Bedömning i klassrummet. i A. Hult, & A. Olofsson, *Utvärdering och bedömning i skolan* (ss. 163-190). Stockholm: Natur & Kultur.
- Black, P., & Wiliam, D. (2012). Assessment for learning in the classroom. i J. Gardner, *Assessment and Learning* (2:a uppl., ss. 11-32). London: SAGE Publications.
- Brown, G. T., Lake, R., & Matters, G. (2011). Queensland teachers' conceptions of assessment: The impact of policy priorities on teacher attitudes. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), ss. 210-220. Hämtat från <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X10001320> den 22 November 2016
- Carlsson, C.-G. (2009). Samspel i yrkesutbildningen. i T. Hansson, *Didaktik för yrkeslärare* (ss. 163-180). Lund: Studentlitteratur.
- Cortazzi, M. (1993). *Narrative Analysis*. London: Routledge Falmer.
- Darling-Hammond, L. (2012). Teaching and Educational Transformation. i A. Hargreaves, A. Lieberman, M. Fullan, & D. Hopkins, *Second International Handbook of Educational Change* (ss. 505-520). London: Springer.
- Docheff, D. M., & Konukman, F. (2010). Assesment: Trash It! *Assessment, Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 81(1), ss. 12-56. Hämtat från <http://dx.doi.org/10.1080/07303084.2012.10598408> den 25 November 2016
- Eklöf, H. (2009). Betygen i den svenska skolan. i A. Hult, & A. Olofsson, *Utvärdering och bedömning i skolan* (ss. 65-81). Stokholm: Natur & Kultur.

- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts Juridik.
- Europeiska unionen, Kommissionen för utbildning. (2002). *Declaration of the European Ministers of Vocational education and Training, and the European Commission, convened in education and training "The Copenhagen Declaration"*. Hämtat från Europeiska unionen-webbplats: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/copenhagen-declaration_en.pdf den 9 Januari 2017
- Fullan, M. (2001). *Leading in a Culture of Change*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Gardner, J. (2012a). Assessment and Learning: Introduction. i J. Gardner, *Assessment and Learning* (ss. 1-8). London: SAGE Publications.
- Gardner, J. (2012b). Quality Assessment Practice. i J. Gardner, & J. Gardner (Red.), *Assessment and Learning* (2a uppl., ss. 103-121). London: SAGE Publications.
- Hargreaves, A. (1998). *Läraren i det postmoderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Hargreaves, A. (2004). *Läraren i kunskapssamhället - i osäkerhetens tidevarv*. Lund: Studentlitteratur.
- Hedin, A. (1996). *En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju*. Hämtat från <https://studentportalen.uu.se/uusp-filearea-tool/download.action?nodeId=459535&toolAttachmentId=108197> den 11 Januari 2017
- Hodges, J., & Nelson, B. (2011). You want me to change to what? An ongoing study of faculty members' different stages of concern with change and the implications for change implementation in higher education. i C. Ho, & M. Lin (Red.), *Proceedings of E-Learn 2011 - World Conference on E-Learning in Corporate, Governement, Healthcare, and Higher Education* (ss. 1299-1301). Honolulu, Hawaii: Association

- for the Advancement of Computing in Education (AACE). Hämtat från <https://www.learntechlib.org/p/38894/>. den 15 Mars 2018
- Horton, J., & Kraftl, P. (2012). School building redesign. Everyday spaces, Transformational policy discourses. i R. Brooks, A. Fuller, & J. Waters, *Changing Spaces of Education. New perspectives on the nature of learning* (ss. 114-134). London: Routledge.
- Hult, A., & Olofsson, A. (2011). Introduktion - att utvärdera verksamheter och bedöma individer. i A. Hult, A. Olofsson, A. Hult, & A. Olofsson (Red.), *Utvärdering och bedömning i skolan: för vem och varför?* (ss. 13-30). Stockholm: Natur & Kultur.
- Jakku-Sihvonen, R. (2013). Oppimistulosten arviointijärjestelmistä ja niiden kehittämishaasteita. i *Oppimisen Arvioinnin Kontekstit ja Käytännöt, Koulutuksen seurantaraportit 2013:3* (ss. 13-36). Utbildningsstyrelsen. Hämtat från <https://karvi.fi/publication/oppimisen-arvioinnin-kontekstit-ja-kaytannot/> den 3 Januari 2017
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Jägerhorn, J. (den 19 Augusti 2016). "Yrkesutbildningen får stå för oskäligt mycket.". Hämtat från <http://kommuntorget.fi/beslutsfattande-politik-och-demokrati/yrkesutbildningen-far-sta-oskaligt-mycket/> den 30 December 2016
- Ketelaar, E., den Brok, P., Beijaard, D., & Boshuizen, H. (2012). Teachers' perceptions of the coaching role in secondary vocational education. *Journal of Vocational Education and Training*, 64(3), ss. 295-315. Hämtat från <http://www.tandfonline.com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/10.1080/13636820.2012.691534> den 15 Oktober 2016
- Krag Jacobsen, J. (1993). *Intervju: Konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur.

- Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys - exemplet fenomenografi*. Stockholm: Författaren.
 Hämtat från http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?aq2=%5B%5B%5D%5D&af=%5B%5D&searchType=SIMPLE&language=sv&pid=diva2%3A253401&aq=%5B%5B%5D%5D&sf=all&aqe=%5B%5D&sortOrder=author_sort_asc&onlyFullText=false&noOfRows=50&dspwid=8333&dswid=9839 den 24 November 2016
- Larsson, S. (2005). Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordisk pedagogik*, 25(1), ss. 16-35.
 Hämtat från http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?aq2=%5B%5B%5D%5D&af=%5B%5D&searchType=SIMPLE&language=sv&pid=diva2%3A245080&aq=%5B%5B%5D%5D&sf=all&aqe=%5B%5D&sortOrder=author_sort_asc&onlyFullText=false&noOfRows=50&dspwid=2140&dswid=-6399 den 21 November 2016
- Lundahl, C. (2011). *Bedömning för lärande*. Stockholm: Nordstedts.
- Lundahl, C. (2011). *Bedömning för Lärande*. Stockholm: Nordstedts.
- McGrath. (2014). Education and the post-2015 international development goals. *International Journal of Educational Development*, 39, 1-3. Hämtat från <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059314000868?via%3Dihub> den 23 Mars 2018
- McGrath, S. (2012). Building new approaches to thinking about vocational education and training and development: Policy, theory and evidence. *International Journal of Educational Development*, 32(5), 619-622. Hämtat från https://ac.els-cdn.com/S0738059312000557/1-s2.0-S0738059312000557-main.pdf?_tid=3af5c40d-8af0-47f6-b592-

eb1adbf10c12&acdnat=1520420420_6583018ccdf7c0ee55cf572bee4436c3 den 7
Mars 2018

McGrath, S., & Lugg, R. (2012). Knowing and doing vocational education and training reform: Evidence, learning and the policy process. *International Journal of Educational Development*, 32(5), 696-708. Hämtat från <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059312000235> den 23 Mars 2018

Nationalencyklopedin. (u.d.). *Bedömning*. Hämtat från <http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/ordbok/svensk/bed%C3%B6mning> den 11 Oktober 2016

Nationalencyklopedin. (u.d.). *Kunnande*. Hämtat från <https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/kunnande>

Newby, P. (2010). *Research Methods for Education*. Essex: Pearson Education.

Niemi, H., & Isopahkala-Bouret, U. (2015). Persistent Work for Equity and Lifelong Learning in the Finnish Educational System. *The New Educator*, 11(2). Hämtat från <http://www.tandfonline.com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/abs/10.1080/1547688X.2015.1026748> den 1 December 2016

Nordmyr, S. (den 27 December 2016). Österbottenshandelskammare: Utbildningsreformen sätter press på företagen. Yle Nyheter. Hämtat från <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/12/27/osterbottens-handelskammare-utbildningsreformen-satter-press-pa-foretagen> den 30 December 2016

Poikela, E. (2013). Oppimista ja osaamista kehittävä arviointi. i A. Räisänen, *Oppimisen Arvioinnin Konteksti ja Käytännöt, Koulutuksen seurantaraportti 2013:3* (ss. 61-87).

Utbildningsstyrelsen.

Hämtat

från

https://karvi.fi/apps/uploads/2014/09/OPH_0713.pdf den 3 Januari 2017

Remesal, A. (2010). Primary and secondary teachers' conceptions of assessment: A qualitative study. *Teaching and Teacher Education*, 27(2), ss. 472-482. Hämtat från <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.vasa.abo.fi/science/article/pii/S0742051X1000168X> den 2016 Oktober 2019

Roskos, K., & Neuman, S. B. (2012). Formative Assessment: Simply, No Additives. *Reading Teacher*, 65(8), 534-538.

Räkköläinen, M. (2011). Mitä näytöt näyttävät? Luotettavuus ja louttamus ammatillisten perustutkintojen näyttöperusteissa arviointiprosessissa. Tampereen Yliopisto. Hämtat från <https://tampub.uta.fi/handle/10024/66799> den 2 Januari 2017

Sadler, D. R. (2005). Interpretations of criteria-based assessment and grading in higher education. *Assessment & Evaluation in higher Education*, 30(2), ss. 175-194. Hämtat från <http://www.tandfonline.com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/abs/10.1080/026293042000264262> den 29 November 2016

Sahlberg, P. (2012). Educational Change in Finland. i A. Hargreave, A. Lieberman, M. Fullan, & D. Hopkins, *Second International Handbook of Educational Change* (ss. 323-348). London: Springer.

Smith, C. W. (1973). *Criterion-Referenced Assessment*. Hämtat från <https://eric.ed.gov/?id=ED081843> den 3 Januari 2017

Statsrådets kansli. (2015). *Handlingsplan för genomförande av spetsprojekten och reformerna i det strategiska regeringsprogrammet*. Hämtat från Statsrådet-webbplats: <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Handlingsplan+f%C3%B6r+genomf>

%C3%B6randet+av+spetsprojekten+och+reformen+i+det+strategiska+regeringsprogr
 ammet.pdf/6190641a-cd4d-4391-b428-f53ea3bc16ee den 10 Oktober 2016

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Uljens, M. (1989). *Fenomenografi - forskning om uppfattningar*. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsstyrelsen. (2015). *Bedömningsguide 2015 för grundläggande yrkesutbildning och fristående examina*. Hämtat från http://www.oph.fi/download/171795_bedomningsguide_2015.pdf den 28 September 2016

Utbildningsstyrelsen. (2016). *Genomförande av grunderna för de yrkesinriktade grundexamina inom den grundläggande yrkesutbildningen. Guider och handböcker 2016:1*. Hämtat från http://oph.fi/download/176852_genomforande_av_grunderna_for_de_yrkesinriktade_grundexamina_inom_den_grundl.pdf den 13 oktober 2016

Utbildningsstyrelsen. (u.d.). *Grundläggande yrkesutbildning*. Hämtat från http://www.oph.fi/utbildning_och_examina/yrkesutbildning/grundlaggande_yrkesutbildning den 10 Oktober 2016

Vähäsantanen, K. (2013). *Vocational Teachers' Professional Agency in the Stream of Change*. Jyväskylä: Jyväskylä Universitetsbibliotek. Hämtat från <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/40762> den 16 November 2016

Vähäsantanen, K., & Eteläpelto, A. (2009). Vocational teachers in the face of a major educational reform: Individual ways of negotiating professional identities. *Journal of Education and Work*, 22(1), 15-33. Hämtat från

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13639080802709620> den 14 November 2016

Zembylas, M. (2010). Teacher Emotions in the Context of Educational Reforms. i A. Hargreaves, A. Lieberman, M. Fullan, & D. Hopkins, *Second international Handbook of Educational Change* (ss. 221-236). London: Springer.

Åbo Akademi. (u.d.). *Transkriberingsregler för studenter och forskare*. Hämtat från Kulturvetenskapliga arkivet Cultura vid Åbo Akademi-webbplats: <http://web.abo.fi/arkiv/etn/dokument/blanketter/transkribregl.pdf> den 11 April 2018

Bilagor

Bilaga 1:1 (1) Informationsbrev

INTERVJU OM UPPFATTNINGAR KRING BEDÖMNING

Mitt namn är Chatarina Doktor och jag studerar allmän pedagogik vid fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier vid Åbo Akademi i Vasa. Jag skriver en magisteravhandling om hur yrkeslärare uppfattar bedömning av kunskande. Mitt intresse ligger i att se hur yrkeslärare i den grundläggande yrkesutbildningen uppfattar det nya systemet med bedömning av kunskande samt kompetenspoäng gentemot tidigare system.

För att få ett rikt resultat söker jag yrkeslärare som är intresserad av ämnet och vill dela med sig av sina åsikter och uppfattningar i en intervju. Kravet är att personen arbetar med grundläggande yrkesutbildning.

Intervjun utförs vid en tidpunkt som vi kommer överens om och vid t.ex. arbetsplatsen. Den uppskattade längden på intervjun är ca 1 h. Informationen som delas är konfidentiell och kommer att transkriberas och analyseras. Utsagorna kommer att avkodas så att identiteten av den som intervjuas inte kan upptäckas. Jag kommer också att utföra intervjuer vid andra yrkesskolor.

Intresserade ombedes ta kontakt med undertecknad så fort som möjligt, men senast fredagen den 31 mars!

Om du har frågor om detaljerna kring undersökningen tveka inte att ta kontakt. Intresseanmälan görs till mig personligen via e-post. Deltagandet är frivilligt och kan när som helst avbrytas.

Jag hoppas att jag får ta del av dina uppfattningar och åsikter!

Med vänliga hälsningar,

Chatarina Doktor

Bilaga 2:1 (1) Intervjuguide

Intervjuguide

Kan tillkomma kompletterande frågor, senare via e-post eller telefonsamtal.

Bakgrund

Kön, ålder

Utbildning, behörig lärare i yrkesutbildning?

Antal år i lärartjänst, vilken bransch undervisar du i?

Tidigare arbetserfarenhet

Bedömning

1. Kan du med 5 ord beskriva bedömning? (uppfattning)
  - 1b. Kan du förklara hur du tänker?
2. Vilka verktyg använder du när du bedömer? (konkret - abstrakt)
3. Vad fokuserar du på när du bedömer ett yrkesprov/examenstillfälle som ansvarig handledare/lärare? Varför?
4. Om du jämför med när du började arbeta med yrkesutbildning och nu, hur har din bedömning av studerande ändrats?

Utbildningsreformer & förändringar

1. Hur påverkar den nuvarande reformen din bedömning av ett yrkesprov?
2. Med bedömning som område, vad har förbättrats genom denna reform?
3. Med bedömning som område, vad har försämrats genom denna reform?
4. Hur har utvecklingen av rekommendationer/beslut i bedömning sett ut under din karriär?
5. På vilket sätt påverkar förändringar i utbildningen ditt sätt att bedöma?
6. Om du fr.o.m. idag skulle få utveckla eller göra om yrkesutbildningen enligt dig, hur skulle den se ut om 15 år?

Finns det något *du* vill tillägga?

Tack för din medverkan!

